EMERGENT SOVEREIGNTIES

Vth International Conference on Nationalism

Akta-liburua / Conference Proceedings: Emergent Sovereignties

Nazionalismoa ikertuz V. Nazioarteko Kongresua
Vth International Conference on Nationalism

EHU

SEH
Subiranotasuna Europako Herrietan

2025/11/27-28
Bilbo

Emergent Sovereignties
Nazionalismoa ikertuz V. Nazioarteko Kongresua
Vth International Conference on Nationalism

ANTOLAKETA BATZORDEA / ORGANIZING COMMITTEE

Alberdi San Martin, Maddi (EHU)
Amurrio Velez, Mila (EHU)
Azkune Torres, Jon (EHU)
Blanco Aramendia, Nerea (EHU)
Blas Mendoza, Asier (EHU)
Carrasco Cobo, Gontzal (EHU)
Etxebarria Respaldiza, Eki (EHU)
Fernandez Iriondo Jon (EHU)
Iraola Arretxe, Iker (EHU)
Odriozola Irizar, Onintza (EHU)
Permach Martin, Joseba (EHU)
Sarasola Fernandez, Maria (EHU)
Sierra Zapirain, Galder (EHU)
Zaldua Calleja, Iñaki (EHU)

AKTA LIBURUAREN EDIZIOA / PROCEEDINGS BOOK EDITION

Iraola Arretxe, Iker (EHU)
Odriozola Irizar, Onintza (EHU)
Permach Martin, Joseba (EHU)
Zaldua Calleja, Iñaki (EHU)

ISBN: 978-84-09-83380-1

Liburu honen edukiak Creative Commons-Aitortu-EzKomertzial-PartekatuBerdin (CC-BY-NC-SA) lizentzia baten pean daude.
The contents of this book are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike (CC BY-NC-SA) license.

BATZORDE ZIENTIFIKOA / SCIENTIFIC COMMITTEE

Ahedo Gurrutxaga, Igor (EHU)

Amezaga Albizu, Josu (EHU)

Amurrio Vélez, Mila (EHU)

Barcena Hinojal, Iñaki (EHU)

Blas Mendoza, Asier (EHU)

Calvo Mendizabal, Nagore (King's College London)

Calzada, Igor (Ikerbasque/EHU; WISERD/Cardiff Univesity (Wales)

Cirulli, Adriano (Università degli Studi di Bergamo)

Conversi, Daniele (EHU, Ikerbasque)

Goikoetxea Mentxaka, Jule (EHU)

Iraola Arretxe, Iker (EHU)

Itçaina, Xabier (Sciences Po Bordeaux)

Larrinaga Renteria, Ane (EHU)

Lladonosa Latorre, Mariona (Universitat de Lleida)

Majuelo Gil, Emilio (UPNA)

Odriozola Irizar, Onintza (EHU)

Zabalo Bilbao, Julen (EHU)

Bilbon, 2025eko azaroaren 27an eta 28an EHUko Bizkaia Aretoan egindako “Emergent Sovereignties. Nazionalismoa ikertuz V. Nazioarteko Kongresua. Vth International Conference on Nationalism”-aren akta-liburua.

Proceedings book of the "Emergent Sovereignties Nazionalismoa ikertuz V. Nazioarteko Kongresua Vth International Conference on Nationalism” held at the Bizkaia Hall of the EHU on 27 and 28 November 2025 in Bilbao.

ANTOLATZAILEAK
ORGANIZERS

LAGUNTZAILEAK
TRIBUTORS

Aurkibidea / Summary

1.- Aurkezpena / Presentation. Joseba Permach eta Iker Iraola

2.- Estaturik gabeko nazioak nazio-estatuen baitan / Stateless nations within nation-states

2.1.- Jon Fernandez. Sarrera. Introduction.

2.2.- Géza Barta: Between nations, beyond regions: theorizing ethnoregional identity in Upper Silesia.

2.3.- Mariona Lladonosa Latorre and Özgür Güneş Öztürk: Intersecciones de identidad nacional, género, raza y clase: el caso catalán.

2.4.- Luis Bourguet: Policy and Emerging Sovereignties.

2.5.- Luis Emaldi Azkue: The evolution of the Center-Periphery cleavage during the Neoliberal Critical Juncture. à Alderdi politikoak, krisiak, aldaketak, ideologia, Europa, EH...

3.- Subiranotasuna Europako herrietan / Sovereignty in European countries

3.1.- Galder Sierra. Sarrera. Introduction.

3.2.- Gheorghe Vacaru Drenta: Entre Símbolos y Fronteras: Nacionalismo Banal en la República de Moldova.

3.3.- Jorge Albendea Pizarro: La memoria contra la nación: la comunidad judía, su tratamiento, memoria y espacios en eslovaquia occidental.

3.4.- Marco Stolfo: Friuli, europa, planeta tierra. derechos lingüísticos, autonomía y desarrollo entre visiones, reivindicaciones y políticas.

3.5.- Àlvar Hervalejo: Decisive moments: probing the role of unilateral proclamations of sovereignty in secession processes (Dublin 1916, Barcelona 2017).

4.- Kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko hartu emanak / The relationship between culture and nation-building

4.1.- Ane Izagirre. Sarrera. Introduction.

4.2.- Alaia Cachenaut: Neskak Uztaritzeko Kaskarotetan dantzan. Parte hartze kulturalaren burujabe izateko prozesu bat aztergai.

4.3.- Andoni Caballero Calderón y Patricia Biesa Marco: Imaginando soberanía(s): nacionalismo y música popular en Aragón.

4.4.- Elena Casiriain Iturriria: Muga ukatu, (des)eraiki, nazioa egin: Izpegiko besten kasua.

4.5.- Galder Sierra Zapirain et al. : Mugaz bi aldetako euskal gazteen politizazioa. Azterketa kuantitatibo konparatibo bat.

4.6.- Maria Sarasola et al.: Mugi muga. Politikan jarduteko dinamikak, motibazioak eta helburuak.

5.- Burujabetzarako antolakuntza estrategiak / Organizational strategies for independence

5.1.- Maddi Alberdi. Sarrera. Introduction.

5.2.- Ander Vizán Amoros: Autodeterminaziotik erabakitzeko eskubidera? 5.2.- Autodeterminazioaren eta erabakitzeko.

5.3.- Andoni Egia Olaizola: Munizipalismoa, lurralde burujabetza eta trantsizio ekosozialista. Hernani Burujabe deituriko esperimentua.

5.4.- Gorka Mercero Altzugarai: Euskal Herria berrirudikatuz: naziotik komunitate artatsura.

5.5- Nerea Aramendia: Intersekzionalitatearen eta gobernugintza publiko-komunitarioaren arteko heuristika: Hernani Burujabe kasua aztergai.

5.6.- Xabier Renteria-Uriarte: Burujabeak. Euskal Herritik behetik gora iraultzen.

6.- Estrategia politikoak burujabetzarantz / Political strategies towards sovereignty

6.1.- Iñaki zaldua. Sarrera. Introduction.

6.2.- Julen Zabalo Bilbao: Euskal nazionalismoaren korapilo teorikoak.

6.3.- Ainhoa Ozaeta: Euskal Herri subiranoko ekonomia BPG adierazlearekin neurtu behar al dugu?

6.4.- Joseba Permach Martin: Diskurtso ekonomikoari dagokionez, ahots-leiho propiorik ba ote da Euskal Herrian?

6.5.- Gorka Julio Hurtado: Teknopolitika baterako teknologia burujabetza perspektiba eta ideiak.

6.6.- Martin Arbeo Sarriugarte: Lanbide-arteko gutxieneko soldata propioa banaketa hirukoitaren baitan: burujabetza eguneroko borroketatik eraikitzen.

7.- Hizkuntza eta hezkuntzaren bidezko nazio eraikuntza / National construction through language and education

7.1.- Maria Sarasola. Sarrera. Introduction.

7.2.- Haritz Garmendia Iturria: Ikastolen esperientzia eta hegoko epistemologiak.

7.3.- Iban Asenjo Garde: Euskal eskola publikoa ala Ikastola? hautaketa-prozesuak, segregazioa eta euskararen rola.

7.4.- Jon Fernández Iriondo: Hezkuntza-burujabetza eta testuliburugintzaren afera gizarte zientzien arloan: hurbilketa kuantitatibo bat Euskal Herriko eskolen errealitatera.

7.5.- Galder Sierra Zapirain: Mugaz gaindiko gobernantza ereduak Euskal Herrian. Akitania Berria, Euskadi eta Nafarroako Euroeskualdearen eta Mendebaldeko Eremu Funtzionalaren kasuen azterketa.

7.6..- Iñaki Zaldua Calleja: Komunitate irudikatua ez da homogeneoa. Euskal nazio heterogeneoaren azterketa.

8.- Euskal Herriko eraikuntza nazionalerako ezaugarritzea / Characterization for national construction in the Basque Country

8.1.- Nerea Aramendia. Sarrera. Introduction.

8.2.-Ander Loyola Sergio: Identitatea eta autogobernua politikaren eta zuzenbidearen artean: Nafarroaren kasua.

8.3.- Gorka Fraeters Irigoien; Euskal Herriko estatu-bereizketaren baldintza historikoak eta Xareta, Bera eta Etxalarko mugaldea gaur egun.

8.4.- Jon Garro: De la nación heredada a la nación elegida: análisis sobre la evolución de la concepción de la nación vasca en el discurso del PNV.

8.5.- Mikel Aparicio Zorroza: Nacionalismos emergentes y orientación de partidos: Análisis del marketing político de PNV y EH Bildu.

8..6.- Haritz Azurmendi Arrue: Nazionalismo kulturalaren teorizazioaz eta horrek Euskal Herrian duen gaurkotasunaz.

8.7.- Onintze Azpitarte Lopez: Euskal Autonomia Erkidegorako estatus politiko berria eta naziometroaren datuak: alderdi politiko eta gazte erakunde abertzaleen ikuspegiak eta proposamenak.

9.- Estatugintza eta sezesio-prozesuak / State and secession processes

9.1.- Eki Etxebarria. Sarrera. Introduction.

9.2.- Atakan Çiftçi: Making the meaning of secession: the Scottish and Catalan cases prior to the independence referendums.

9.3.- Daniel Cetrá: Words After the Storm: Party Rhetoric and the Limits of Depolarisation in Post-Secessionist Catalonia.

9.4.- Matthias Scantamburlo: Schulte eta Ackrén: Lost Autonomy Triggers and the Rise of Secessionism.

9.5.- Onur Isci: The SNP’s Ideological Transformation and Its Impact on the Scottish Independence Movement.

9.6.- Pau Torres: Claiming the isle? Islandness, identity and territorial demands.

9.7.- Michel Huysseune: exploring the role of language and culture in the flemish movement.

10.-Antolakuntza ereduak, erabakitze eskubidea eta autodeterminazioa/ Organizational models, the right to decide and self-determination

10.1.- Joseba Permach. Sarrera. Introduction.

10.2.- Cristina de Lucio Atonal: Descentralizar el poder: la propuesta confederal de los kurdos en el norte y este de Siria.

10.3.- José María Rivadeneyra: Lurraldea eta subirotasuna: Westfaliatik harago /Territorio y soberanía: más allá de Westfalia.

10.4.- Isaias Barreñada Bajo: Sahara Occidental: construcción identitaria y experiencia estatal en el exilio.

10.5.- Valentin Clavé-Mercier: Prefigurative politics and Self-Governance in Indigenous Covid-19 Responses.

11.- Lurraldetasuna eta subiranotasuna / Territoriality and Sovereignty

11.1.- Jon Azkune. Sarrera. Introduction.

11.2.- Elizabet Arocena Egaña: Shaping identity through the learning of indigenous languages in Peru.

11.3.- Francesc Bernat: identidades en contextos de alta minorización lingüística en Cataluña: el caso de L'Hospitalet de Llobregat.

11.4.- Ricard Vilaregut saez: A tiempos complejos propuestas innovadoras. Análisis de 10 años del Fórum Soberanista.

11.5.- Roi Perez-Boquete: Los componentes del estilo político del nuevo nacionalismo gallego.

11.6.- Rubén Cela Díaz: ...Multipolaridad soberanista como alternativa al orden neoliberal.

11.7.- Ramón Brais Freire Braña: Fragmented Flags and Familiar Streets: Photo-Elicitation and the Galician diaspora in the Basque Country.

12.- Ondorioak/Conclusions. Iñaki Zaldu eta Onintza Odriozola

1.- Aurkezpena.
Presentation

Joseba Permach
Iker Iraola

Aurkezpena: subiranotasunari buruzko ikerlanen erakusleihoa

2012an ekin zitzaion Nazionalismoa Ikertuz izeneko kongresuari, ordu hartako *Euskal Nazionalismoa XXI. mendean* Euskal Herriko Unibertsitateko masterrak antolatuta. Lehenengo edizio horren izenburua ondoko hau izan zen: *Nazionalismoa, demokrazia eta kultura*. Urte bete geroago, 2013an, kongresuaren bigarren edizioa ospatu zen, Naziotik Estatura XXI. mendean izen iradokitzailearekin. Bi kongresu horiek mugarri izan ziren Euskal Herrian nazionalismoaren inguruan ari ginen ikertzaileontzat, gure lanak aurkezteko eta berriak ezagutzeko eremu aproposa eskaintzen baitziguten. Kongresua bultzatu eta ibilbide honi hasiera eman zioten kideei eskertu beharrean gaude.

Geldialdi baten ostean, *Subiranotasuna Europako Herrietan* EHUko masterrak testigua hartu eta hirugarren edizioa antolatu zuen. 2022ko kongresu hartan, *Subiranotasuna(k) aztergai* izenarekin berriturik, hamar urte lehenago hasitako bideari jarraipena eman zitzaion, argi izanik Nazionalismoa ikertuz III. Nazioarteko Kongresua zela subiranotasunei buruzko hitzordu hura. Laugarren edizioa, bere aldetik, 2024an ospatu zen, eta *Eredu publiko-komunitarioa* izan zuen hizpide. Lau kongresuotan, nazionalismoari eta subiranotasunari buruzko EHUko masterrek antolaturik, eragile ugariren artean izandako elkarlana azpimarratzekoa da.

Aurrekari horien oinarri sendoarekin, 2025eko azaroaren 27an eta 28an Nazionalismoa ikertuz Nazioarteko Kongresuaren bosgarren edizioa ospatu dugu, oraingoan Parte Hartuz EHUko ikerketa taldearen bultzadaz eta eragile ugarien ezinbesteko laguntzaz.

Biltzar berri honek aurrerapauso kualitatiboa suposatu du: egun bakarreko kongresutik, bi eguneko jardunaldietarako urratsa ematearekin batera, dimentsio handia eskuratu du: 150 parte hartzaile inguru bildu gara, subiranotasunari eta nazionalismoari buruzko ikerlanen inguruan, *Subiranotasun Emergenteak* izenburupean. Nazioarteko maila altuko kongresua izan da gure ustez, eta Nationalism Studies ikerketa-arloan esanguratsua suertatu dela uste dugu. Nazioarteko izaera horrekin batera, gainera, Euskal Herriari buruzko ekarpenak ere nabarmenak izan dira. Euskaraz antolatutako nazioarteko kongresu honetan, gainera, euskarak lehentasunezko presentzia izan du, bai aurkezpen nagusietan eta baita komunikazio-mahai ugaritan ere.

Gauzak horrela, azaroan Bilbon mahaigaineratu ziren eztabaidak zabaltzeari garrantzi handia ematen diogu. Bidean diren beste argitalpen batzurekin batera, akta-liburu hau hedapen lan honetan kokatzen dugu. Liburu honetan, bada, Subiranotasun Emergenteak Nazionalismoari buruzko V. Kongresuan izandako komunikazio-mahaietako ekarpenen laburpenak jasotzen dira. Mahai hauetako bakoitzean izandako aurkezpenen nondik norakoak jasotzearekin batera, lan-talde bakoitzaren aurkezpen laburra ere aurkituko du liburu honetara hurbiltzen denak. Azkenik, kongresuaren ondorio nagusiak biltzen dira.

Espero dugu akta-liburu honetan jasotzen diren aurkezpenak gai hauetan ikertzen jarraitzeko eta ikertzaile berriak ezagutzeko lagungarri izatea. Zalantzarik ez, gure aldetik, Euskal Herritik eta gizarte zientzietatik jarraituko dugu subiranotasunaren ertzak aztertzen. Ekarpen berriak seigarren edizioan partekatuko ditugu.

Presentation: A Showcase of Research on Sovereignty

In 2012, the conference *Nazionalismoa Ikertuz* (Researching Nationalism) was launched, organized by the master's program *Euskal Nazionalismoa XXI.* mendean at the University of the Basque Country (EHU). The title of that first edition was *Nationalism, Democracy and Culture*. One year later, in 2013, the second edition of the conference was held under the suggestive title From *Nation to State in the 21st Century*. These two conferences marked a milestone for those of us researching nationalism in the Basque Country, as they provided an ideal space to present our work and learn about new research. We owe our gratitude to the colleagues who promoted the conference and initiated this trajectory.

After a hiatus, the master's program *Subiranotasuna Europako Herrietan* (Sovereignty in the Peoples of Europe) at EHU took up the baton and organized the third edition. At that 2022 conference, renewed under the title *Sovereignty(ies) under Examination*, the path begun ten years earlier was continued, clearly establishing the event as the Third International Conference on Nationalism devoted to sovereignties. The fourth edition, for its part, was held in 2024 and focused on the Public-Community Model. Across these four conferences—organized by EHU's master's programs on nationalism and sovereignty—the collaboration among numerous actors stands out.

Building on this solid background, on November 27 and 28, 2025, we held the fifth edition of the International Conference on Nationalism, this time promoted by the Parte Hartuz research group at EHU, with the indispensable support of many collaborators.

This new conference represented a qualitative leap forward: moving from a one-day event to two full days, it gained greater scope and scale. Around 150 participants gathered to discuss research on sovereignty and nationalism under the title Emerging Sovereignties. In our view, it was a high-level international conference and has proven significant within the field of nationalism studies. Alongside its international character, notable contributions focusing on the Basque Country were also presented. Moreover, in this international conference organized in Basque, the Basque language held a prominent place, both in keynote presentations and in numerous panel sessions.

In this context, we attach great importance to disseminating the debates that took place in November in Bilbao. Together with other forthcoming publications, this proceedings volume forms part of that effort at dissemination. This book includes summaries of the contributions presented in the panel sessions of the Fifth Conference on Nationalism, Emerging Sovereignties. In addition to outlining the content of each presentation delivered at these panels, readers will also find a brief introduction to each working group. Finally, the volume gathers the main conclusions of the conference.

We hope that the presentations collected in this proceedings book will encourage continued research on these topics and foster connections with new researchers. For our part, from the Basque Country and within the social sciences, we will continue exploring the many dimensions of sovereignty. We look forward to sharing new contributions at the sixth edition.

2.- Estaturik gabeko nazioak nazio-estatuen baitan.

Stateless Nations within nation-states

2.1.- Aurkezpena. Presentation

Jon Fernandez

Stateless nations within nation-states

What is a ‘nation’? What is a ‘state’? Do their demarcations always match? All modern states have followed, in one way or another, the nation-state logic to legitimise not only their existence, but also the exercise of power over the population. The logic could be summarised in this way: If we all belong to the same nation, we all must obey the same government and the same rules, more often than not properly speak what is considered the national language, and love our fatherland.

However, rather than chronologically preceding modern states, it would be more accurate to point out that national self-awareness has usually been the result of nation-building policies conducted by the state. These nation-building policies, for their part, have gone hand-in-hand with ‘nation-destroying’ policies (Connor, 1972), insofar as they have been aimed at assimilating ethnic minorities into the dominant culture, thereby erasing (totally or partially) cultures which could otherwise represent a risk for the political-ideological unity of the nation-state —for an illustrative case, I recommend Eugen Weber’s book on how peasants turned into Frenchmen by the eve of the First World War (Weber, 1976). Precisely as a reaction to these policies, regionalist and/or nationalist movements have also emerged and contested the central state’s legitimacy in some territories, whether we call them ‘stateless nations’, ‘borderlands’ or ‘peripheries’.

In this panel, three papers were presented at the EMERGENT SOVEREIGNTIES - Vth International Conference on Nationalism. First, Géza Barta presented “Between nations, beyond regions: Theorizing ethnoregional identity in Upper Silesia”. Drawing on overlapping theoretical frameworks, he addresses the landscapes, the everyday practices, active and passive forms of resistance, and the fluidity associated with Upper Silesian identity in what we could describe as a ‘borderland’ or a ‘contact zone’ between German and Polish cultural spaces. The paper is aimed at reaching general conclusions about the dynamics of identity formation.

Second, Luis Emaldi Azkue presented “The evolution of the center-periphery cleavage during the neoliberal critical juncture”. As he explains, the financial crash in 2008 turned into a political crisis in several European countries, where new political parties emerged with success and long-standing centre-periphery conflicts regained momentum. Focusing on the Basque Country and Scotland, he has used quantitative as well as qualitative methods to study political parties in terms of organisation, ideology and socio-structural bases. The research shows that ethno-regionalist parties engage in ‘catch-all’ strategies where the ‘New Politics’ is more central than the national/territorial issue.

Third, Luis Bourguet presented “Contested sovereignties in Mexico: Liberalism, illiberalism, and the constitutional identity conflict”. In this paper, he explores how even in the context of a consolidated nation-state like Mexico, a contested terrain can be observed. More concretely, the constant symbolic and normative reappropriation of Mexican constitutional identity by liberal and illiberal discourses reflects its politically volatile nature. This way, the 1917 Constitution would be a multivocal artefact which allows liberalism and illiberalism to co-exist and compete against each other in the same constitutional space.

All in all, the three papers emphasise the current relevance of studying emergent understandings of sovereignty, not only in stateless nations or borderlands, but also in consolidated nation-states.

Erreferentzia bibliografikoak:

- Connor, Walker (1972). “Nation-Building or Nation-Destroying?”. *World Politics*, 24(3), 319-355. https://doi.org/10.2307/2009753

- Weber, Eugen (1976). *Peasants into Frenchmen. The modernization of rural France. 1870-1914.* Stanford (California, USA): Stanford University Press.

2.2.- Between Nations, Beyond Regions: Theorizing Ethnoregional Identity in Upper Silesia

Géza Barta

Between Nations, Beyond Regions: Theorizing Ethnoregional Identity in Upper Silesia

Contemporary delineations of regional identity are often associated with well-established regional and social consciousness. Whether described as “thin” or “thick,” these identities typically remain subordinate to the nation. Yet, when ethnicized or nationalized, regional identity can also emerge as an alternative to national belonging, heightening its presence, visibility, and thickness. But how should we interpret ethnoregional identities that are malleable, elusive, or rhizomatic? Those − often in borderlands − where regional awareness is fluid and difficult to grasp? A prime example is Upper Silesia, whose often ambiguous ethno-regional identity is tied to the historically contested region of Silesia. Constructed within the contact zone of German and Polish cultural spaces, Upper Silesian identity draws on both passive and active forms of resistance.

Counter-narratives to official histories, demonstrative language use, symbolic representations of space and products deemed “Silesian,” and the struggle to shape discourse are embedded in hybridized, postmodern networks of social and cultural systems − demanding a multifaceted theoretical approach.

This raises the question of how the historical, social, religious, and cultural dimensions of
regionalism and ethnicity, intertwined with geographical space, can be reinterpreted using social science theories attuned to postmodern structures. In other words, how can ethnoregional identity constructions be critically understood through the complex interplay of social organizations and cultural systems?

Adopting a “researcher-as-bricoleur-theorist” stance, this approach assembles overlapping theoretical frameworks into a reflexive, interconnected structure with interpretive potential.

Moving beyond region-specific cultural phenomena, it aims to draw more general conclusions on the dynamics of identity formation

2.3.- Intersecciones de identidad nacional, género, raza y clase: el caso catalán

Mariona Lladonosa Latorre and Özgür Güneş Öztürk

Intersecciones de identidad nacional, género, raza y clase: el caso catalán

Esta propuesta utiliza el caso catalán para realizar una contribución teórica al estudio de las identidades nacionales desde una perspectiva interseccional. Sostenemos que el imaginario nacional constituye un elemento clave para comprender cómo se construyen las comunidades nacionales contemporáneas y las dinámicas de poder que se desarrollan en su seno. En este sentido, las identidades reflejan las estructuras y relaciones sociales de las comunidades nacionales, y por tanto pueden ser analizadas en función de su papel social.

La comunicación se centra en las formas de representación de la identidad catalana en el siglo XXI, subrayando el papel de comunidades históricamente subalternizadas —frecuentemente invisibilizadas como elementos constitutivos de los imaginarios nacionales— tales como las mujeres, las personas migrantes o el pueblo gitano. Argumentamos que estos sujetos mantienen una relación dialéctica con las representaciones tradicionales y hegemónicas de la identidad nacional catalana, en términos de clase, género y raza. Explicamos cómo trabajadores, mujeres y migrantes participan en las representaciones de la catalanidad desde una perspectiva interseccional.

Esta perspectiva nos permite proponer una nueva orientación conceptual para teorizar sobre los procesos de construcción nacional. En esta línea, planteamos tres estrategias para generar alternativas frente a las formas hegemónicas del imaginario del catalanismo de masas:

1. La construcción de nuevos imaginarios simbólicos y sociales hegemónicos centrados en la clase, el género y la raza; 2. La elaboración de una memoria colectiva que restituya el papel central de los trabajadores, las mujeres y la experiencia migratoria en la memoria histórica de Cataluña, entendiéndola como un espacio de memoria en el proceso de construcción nacional; 3. La articulación de los discursos de cohesión social y nacional en clave de bienestar y mejora de las condiciones materiales de vida de los grupos subordinados, como mujeres y migrantes.

Para proponer estas estrategias, nos apoyamos en el marco teórico del marxismo abierto, complementado con los enfoques del feminismo materialista y antirracista. Desarrollamos una crítica a la conceptualización ortodoxa de la categoría de clase y de la lucha de clases, destacando el potencial político de las identidades diversas implicadas en los procesos de construcción nacional.

2.4.- Contested Sovereignties in Mexico: Liberalism, Illiberalism, and the Constitutional Identity Conflict

Luis Bourguet

Contested Sovereignties in Mexico: Liberalism, Illiberalism, and the Constitutional Identity Conflict.

This paper explores how Mexico—despite being a consolidated state—functions as a contested terrain of emergent sovereignties through the symbolic and normative reappropriation of its constitutional identity. Drawing on nationalism studies and social ontology, the research analyses how liberal and illiberal frameworks constitute opposing forms of ethos, shaping national belonging through the Mexican Constitution. These paradigms—liberalism emphasising pluralism and individual rights, illiberalism favouring moral unity and executive centralisation—are not merely doctrinal. They represent rival sovereignties battling within the same constitutional space.

Inspired by Leopoldo Zea's historical analysis of Mexican positivism, the study traces how Mexico's national identity has been constructed through legal transitions, populist waves, and ideological reconfigurations—from the Revolution of 1910 to AMLO's Fourth Transformation (4T in 2018). The 1917 Constitution is read as a multivocal artefact, allowing competing sovereign projects to co-exist and clash, thereby institutionalising a historically fluid but politically volatile identity.

The analysis applies three levels of epistemic collaboration: disciplinarity (constitutional theory), multidisciplinarity (comparative and political history), and interdisciplinarity (identity theory and complexity science). It argues that identity conflict in Mexico reveals not only liberal-democratic erosion but also the emergence of illiberal sovereignties from within the state—turning a foundational legal document into a tool of symbolic secession.

This Mexican case contributes to understanding how emergent sovereignties are not exclusive to stateless nations, but can manifest through constitutional pluralism and symbolic repoliticization even in formal nation-states. By doing so, it opens comparative dialogues with stateless nationalisms seeking to renegotiate identity, territory, and legitimacy.

Keywords: Mexican National Identity; Liberalism; Illiberalism; Constitutional Conflict; Ethos; Constitutional Identity; Populism; Democracy; Illiberal Constitutionalism; Fourth Transformation (4T); Democratic Resilience

2.5.- The evolution of the Center-Periphery cleavage during the Neoliberal Critical Juncture

Luis Emaldi

The evolution of the Center-Periphery cleavage during the Neoliberal Critical Juncture

Since the financial crash of 2008, the economic crisis became a political crisis in many European countries, transforming the party systems that have shaped politics for decades. New political parties emerged, some inspired by the social movements in southern Europe in 2011, and older ones met renewed success, transforming how parties organize. Some studies point to the emergence of one or more new cleavages linked to globalization. On the other hand, long-standing Center-Periphery conflicts have lost none of their topicality and, on the contrary, are enjoying renewed momentum, as illustrated by the referendum for Scottish independence in 2014 or Catalonia in 2017. How, then, are we to understand the rise of these ethnoregionalist phenomena in this changing context, where the contours of the cleavages that structure partisan systems are being redefined? To what extent do these cleavages intersect or intertwine, and how?

The aim of this research is to analyse the transformations of the Center-Periphery cleavage in relation to these new emerging issues, using a multidimensional approach. The method combines quantitative and qualitative approaches, studying political parties and their organizations, their ideological positioning using manifesto data, and finally, their socio-structural bases. The study focuses on the Basque Country and Scotland in greater detail. The thesis is that the center-periphery cleavage has undergone transformations in form and content, that crystallized during the Neoliberal Critical Juncture. The socio-structural bases of electorates are shifting with re-alignments; the stakes around these ethno-regionalist demands go beyond the national question and are articulated with contemporary political issues (European integration, austerity, welfare, ecology...); and new forms of political party organization are being put in place to meet the challenges posed by new forms of engagement and participation.

My paper will focus mainly on the second dimension: ideology. My research shows that ethnoregionalist parties engage in “catch-all” strategies and how the national/territorial issues become less central to their manifestos while New Politics become more salient.

3.- Subiranotasuna Europako herrietan / Sovereignty in European countries

3.1.- Sarrera. Introduction

Galder Sierra

Sovereignty in the nations of Europe

The European project, as we have known it for the last few decades, is in crisis. The opportunities and hopes it sparked in many sectors have faded over recent years. Economic crises, wars on its doorstep and geopolitical conflicts on a global scale have undermined initial expectations. In its origins, the process of European integration was closely linked to the process of economic convergence among the states that took part in it. What began as the European Coal and Steel Community (1950) decades later ended up as the European Union we know today. The ambition to create an area of economic integration and free movement of goods, services and people drove this project. All this was done with a view to reviving the battered European economy after the war that ravaged it in the middle of the last century.

However, it soon became clear that this economic integration project had to be accompanied by a political one. At least, if the states located in the so-called Old Continent wanted to form a shared project, in which the struggles and wars that had dominated for centuries were left behind. It is precisely in this historical context of the second half of the 20th century that the limitations of states in addressing contemporary challenges began to appear. Since the signing of the Treaty of Westphalia in the 17th century, sovereign states had become the main actors in the management of the res publica. However, the emergence of increasingly complex social, economic, cultural and political contexts would reveal their limitations as the primary agents in addressing these challenges. New actors began to claim their importance, calling into question the role of states as the sole bearers of sovereignty.

It is at this historic crossroads that the well-known process of decentralisation of states began, both upwards -towards supranational institutions- and downwards -towards regional institutions-. And it is precisely in this context that the European project that has survived to this day emerged. The dilemma which European states faced was no small matter: transfer sovereignty in both directions, weakening themselves as institutions; or retain it, becoming useless instruments in the face of contemporary challenges. For some, this marked the beginning of the process of hollowing out of the states; for others, it was a reformulation of the states in which new supra- and infra-state actors were incorporated into the decision-making process, but always under a hierarchy in which they remained the dominant actors.

This context of political decentralisation created high expectations, both globally, with the emergence of what could be a new world power, and regionally, where peoples of nations without a state structure could find their place as major political actors. However, many of those expectations were frustrated over the years. At the supranational level, the survival of the European Union itself as a leading political actor is now more than ever in question in a geopolitical context of high tensions. At the regional level, many of the ambitions of the nations that claimed their place in this new project have been diluted by the fact that states remain the key players when it comes to making key decisions. Even in nations divided by the borders of their reference states, the expectations created by the theoretical physical elimination of those borders have not given way to significant integration processes.

The four cases presented below deal with this general context. The first refers to the situation in the Republic of Moldova, and to the group of states that emerged in Eastern Europe after the collapse of the Soviet Union at the end of the 20th century. Specifically, it analyses the mechanisms through which what Professor Michael Billing called “banal nationalism” has been implemented in these republics, territories where different peoples, nations, cultures and identities have formed a mosaic full of tensions and often with different interests. The second case study takes us back to another Eastern European republic formed after the fall of the Soviet Union: Slovakia. However, rather than analysing the creation of the Slovak republic in relation to the Czech Republic (as is usually the case), it analyses its relationship with a cultural, political and religious community that forms part of it; namely the Jewish community. The analysis will be approached from the thorny perspective of historical memory. Specifically, author critically analyses ‘the policies implemented against the Jewish community’ and ‘their relationship with Slovak nationalism with regard to the degree of incorporation of the Holocaust into the national narrative’. The third work will focus on the intersection between Eastern Europe and Mediterranean Europe to analyse the case of Friuli, a territory of just over 7,000 km² in the north-east of Italy, where four languages are spoken: Friulian, Italian, Slovenian and German. Specifically, the demands for recognition of identity, self-government and protection of linguistic rights are analysed within the framework of the region of Friuli-Venezia Giulia, which, as the author himself points out, ‘is not just Friuli and is not all of Friuli’. To conclude, a comparative study of the declarations of independence of two territories will be undertaken, namely the Proclamation of the Republic of Ireland in 1916 and the Declaration of Independence of Catalonia in 2017. Despite the geographical and territorial distance between the two cases, the author will seek a greater understanding of the ‘strategic conditions’ that give rise to the proclamation of a new state, albeit with different results.

3.2.- Entre Símbolos y Fronteras: Nacionalismo Banal en la República de Moldova

Gheorghe Vacaru Drenta

Entre Símbolos y Fronteras: Nacionalismo Banal en la República de Moldova

El nacionalismo, en sus diversas manifestaciones, se ha convertido en uno de los fenómenos políticos más influyentes en la configuración de las sociedades contemporáneas desde el siglo XIX. Cierto es que el nacionalismo como fenómeno sociopolítico ha sido estudiado ampliamente, así como su variante como ideología entendida dentro de los parámetros de la religión, lo que permite establecer que la nación por ende sea una sociedad imaginada —de sus miembros—, delimitada y soberana. En este sentido la necesidad de la nación para su existencia es la autopercepción como comunidad, lo que en este sentido nos dejaría con la histórica Besarabia —actual República de Moldavia— como un estudio de caso interesante para esta cuestión, ya que según Hobsbawn la concepción final del nacionalismo sería la creación de un estado territorial, siendo que la actual República de Moldavia cumple con esta faceta clara del nacionalismo, mientras que desde una lectura hegeliana la histórica Besarabia sería no más que "un pueblo sin historia", ante la inexistencia de una tradición política de estado —que haya transcendido al menos—. El caso de la República de Moldavia, su independencia en 1991 hasta la actualidad ofrece un campo de estudio rico y complejo, marcado por tensiones históricas, confluencias identitarias múltiples —eslavas, otomanas, rumanas, germanas...— y transformaciones identitarias, asimismo por constantes cambios territoriales que han dejado el legado de una idea inicial de la Moldavia medieval "desustancializado" en términos de estatalidad. No obstante, frente a los análisis de episodios concretos de la historia moldava, el concepto de nacionalismo banal postulado por Michael Billig abre la ventana hacia formas más sutiles, pero igualmente significativas de construcción y perpetuación de una identidad nacional determinada en la actualidad, a partir de eventos, figuras y símbolos determinados de la historia que se asimila como nacional.

El tránsito de Moldavia hacia la independencia a finales del siglo XX estuvo profundamente influido por las dinámicas inherentes al colapso del sistema soviético y el auge del nacionalismo moldavo surgido a finales de la década de 1980, dentro de una serie de movimientos nacionales generalizados dentro de las distintas repúblicas soviéticas. El nacionalismo moldavo surgió como una forma contestataria al nacionalismo soviético —o la realidad simbólica soviética—, mientras el sistema soviético cada vez se encontraba más debilitado, lo que por otro lado fue una grieta para la identidad colectiva soviética moldeada por la ideología comunista, la rusificación cultural y la negación de las raíces históricas y culturales de ciertos pueblos, siendo que en el caso de Moldavia las raíces vinculadas a Rumanía serían una oportunidad para la construcción de una serie de elementos nacionales de percepción e identificación fuera del modelo soviético.

El objetivo central del trabajo es estudiar la conformación del nacionalismo cotidiano en la República de Moldavia tras la independencia en 1991 hasta la actualidad, identificando sus mecánicos, elementos claves, narrativas, efectos en la construcción nacional y la dinámica que se toma frente al pasado soviético y a la dinámica de historia compartida con Rumanía. Para ello es fundamental explorar los aportes teóricos de Michael Billig sobre el nacionalismo banal, así como otros enfoques teóricos que permitan identificar y analizar las expresiones de nacionalismo banal en la realidad moldava. Por ello, es necesario identificar las formas en las que se expresa el nacionalismo banal en la República de Moldavia, que por otro lado no siempre se presentan como nacionalismo banal, sobre todo en la cuestión de las tensiones identitarias existentes en el país, prestando atención a cómo las formas de nacionalismo banal en ocasiones actúa como un nacionalismo caliente en cuanto a la existencia de otras formas de expresiones nacionalistas —identidad moldava, herencia rumana, influencia soviética y rusa— que por otro lado han ido evolucionando para aglutinar objetivos políticos a largo plazo, como por ejemplo las prácticas de nacionalismo banal han evolucionado para promover la identidad europea, la integración europea y la configuración de las tensiones geopolíticas.

Por último, el objetivo complementario de este trabajo es aportar al estudio del nacionalismo banal una perspectiva que plasme las realidades nacionales de Europa del Este, en concreto en realidades nacionales donde se conjugan diferentes identidades, expresiones nacionales y formas de afrontar la memoria colectiva. Atendiendo de igual manera al contexto actual, donde las dinámicas identitarias particulares merecen una mayor atención ante la convergencia geopolítica actual. La República de Moldavia pone de manifiesto el papel de los símbolos en disputa, donde los espacios en los que se exponen actúan como cohesionadores y unificadores, mientras que, por otro lado, se perciben como una vulneración y hostilidad de la existencia de otras formas de existencia nacional, plasmando la existencia de distintas interpretaciones del propio pasado histórico. Sin duda, un elemento para la consolidación de un solo modelo nacional homogéneo depende del liderazgo político y la narrativa que despliega del pasado nacional. En cambio, si diferentes administraciones moldean en sus intereses el devenir de lo “moldavo” se causará una disonancia identitaria, que podría llevar a disipación de cualquier identidad moldava ante la “desubstancionalización” de la propia nación y su existencia, sin anclajes narrativos y simbólicos. Este fenómeno de pluralismo subraya como el nacionalismo banal moldavo no opera en un vacío neutral, sino en un contexto de conflictos históricos y contemporáneos que lo reconfiguran constantemente.

En conclusión, el nacionalismo banal en Moldavia, lejos de ser un fenómeno meramente cotidiano posee una faceta más conflictiva que supera lo banal, reflejo de las luchas internas y externas por definir la identidad nacional.

3.3.- La memoria contra la nación: la comunidad judía, su tratamiento, memoria y espacios en eslovaquia occidental

Jorge Albendea Pizarro

La memoria contra la nación: la comunidad judía, su tratamiento, memoria y espacios en Eslovaquia occidental

El objeto central de este estudio es el tratamiento de las comunidades judías en Eslovaquia tras la Segunda Guerra Mundial. Se busca estudiar de forma crítica: las políticas realizadas contra la comunidad judía, el tratamiento de sus espacios y la política de memoria actual. Además, se ha analizado su relación con el nacionalismo eslovaco en respecto el grado de incorporación del Holocausto en la narrativa nacional. El tema central va a ser esta relación entre la memoria judía y la construcción de una identidad nacional eslovaca. Estudiar el papel del nacionalismo y el Estado eslovaco en el estado actual de la comunidad judía permite comprender qué ocurre cuando una identidad es "indeseable" para una narrativa nacional completa.

Con este objeto, se ha planteado la siguiente hipótesis: La falta de memoria del Holocausto y las comunidades judías en Eslovaquia surge de una incapacidad de integrar esta memoria en la narrativa nacional del país. El proceso de construcción nacional eslovaco se ha vinculado a la represión, la falta de políticas de memoria y la manipulación del recuerdo de la guerra. Se busca señalar cómo parte del nacionalismo eslovaco construye su legitimidad con el Estado Eslovaco durante la guerra. Esta vinculación impide integrar en su narrativa nacional el Holocausto como si han hecho Chequia, Polonia o Alemania. Esta Hipótesis cuenta con los siguientes objetivos:

Objetivo 1: Analizar el grado en el que la memoria judía está presente en la construcción nacional eslovaca.
Objetivo 2: Entender que ocurre cuando hay una política de memoria inadecuada ¿son necesarias estas políticas para recordar el Holocausto? ¿sin ellas la memoria del Holocausto desaparece o se pueden crear procesos memoriales alternativos a la narrativa nacional hegemónica?

Para desarrollar esta hipótesis, se han estudiado varios puntos históricos clave para el desarrollo de la memoria respecto a la comunidad judía en Eslovaquia. Estos son los siguientes: el periodo inmediatamente después de la guerra de la Checoslovaquia democrática (1945-1948). Este periodo de caracteriza por un gobierno democrático breve, que tuvo que aplicar las primeras políticas de memoria sobre el Holocausto con los retos que suponía el antisemitismo y la búsqueda de la unidad nacional. El régimen comunista, con una atención especial al proceso inicial (1945-1968). Tanto el periodo estalinista como el reformador suponen un cambio de narrativa nacional hacia una visión comunista de la historia, en el cual el Holocausto y la comunidad judía no encaja.

El periodo de transición a la democracia e incorporación a la mentalidad europea (1989-2007) La principal característica es la aparición de dos visiones nacionales distintas: la nacional-católica y la nacional-europea. Ambas tienen distintos tratamientos y problemas respecto a la nación y su papel en el Holocausto. Estas dos visiones son esenciales para entender el tratamiento moderno de la memoria judía en el país. La visión nacional-católica es cercana a las ideas del régimen fascista de la Segunda Guerra Mundial. Esta cercanía proviene de la llegada de la diáspora eslovaca tras la caída del régimen comunista. Esta visión fue la hegemónica en los años 90, y centra su discurso en lo siguiente: el régimen de 1939-1945 es el predecesor de la república eslovaca actual. Este régimen ha sido malinterpretado, y no tiene ninguna culpa del Holocausto. La Alemania nazi sería el principal causante de este evento. Para este esfuerzo de blanqueamiento se buscaría negar institucionalmente cualquier vínculo entre el estado y la gente eslovaca en el Holocausto.

Por último, en el periodo contemporáneo (2025), en el cual es esencial la imposición de la visión nacional-europea, y donde, pese al progreso visto en las últimas décadas, sigue habiendo presente tabúes y problemas a la hora de tratar la memoria judía. Esta visión nacional-europea opacó a la nacional-católica durante el proceso de entrada en la Unión Europea. Centra su construcción nacional en el Levantamiento Nacional Eslovaco (SNP por sus siglas en eslovaco) de 1944, considerándolo el verdadero origen del estado democrático eslovaco actual. En este caso si se señala la culpa del régimen de Jozef Tiso en el Holocausto. El principal problema surge de que se reniega de cualquier culpabilidad por parte de la población general eslovaca. Esto ha causado que aun a día de hoy haya problemas de memoria en museos, memoriales y espacios de la comunidad judía.

El estudio de la comunidad judía se enmarca en estos periodos temporales: primero, una comunidad devastada por un genocidio (1945-1948). Segundo, una comunidad disminuida por falta de políticas de protección (1948-1969). Tercero, una comunidad minúscula con una memoria olvidada (1969 en adelante). El cómo han ocurrido estos cambios, las razones por lo cual han sucedido y sus consecuencias son objetivos de esta investigación. El estudio se enfoca principalmente en el patrimonio. El estudio es tratamiento de los espacios judíos por los gobiernos de cada etapa. Resulta como la principal forma de comprender cómo se trasladan estas diversas visiones nacionales abstractas a los casos prácticos reales.

El estudio patrimonial se ha centrado en los siguientes casos: para el periodo de postguerra diversas placas, como la de la sinagoga de Trnava. Para el periodo comunista la demolición de la sinagoga neóloga de Bratislava y el barrio judío para la construcción del puente SNP de Bratislava.

Para el periodo actual se han estudiado varios espacios que reflejan cómo se materializan las visiones nacional-católicas y nacional-europeas. Estos son el monumento al SNP en Bratislava, el cementerio judío de Bratislava, el museo de la comunidad judía de Bratislava, el museo del Holocausto de Sered', el pabellón eslovaco de Auschwitz, y las dos sinagogas (ortodoxa y neologa) de Trnava.

Para estudiar la presencia actual de las las dos visiones presentes en la Eslovaquia democrática se han realizado encuestas y entrevistas. Concretamente una entrevista con el embajador eslovaco en Madrid Juraj Tomaga, para comprender la visión institucional. Y se ha realizado una encuesta anónima a ciudadanos eslovacos para comparar la visión institucional con la de ciudadanos no formados en el tema.

Tras este análisis, como respuesta a la hipótesis de estudio, se considera lo siguiente: El nacionalismo eslovaco y su relación con el pasado de la Segunda Guerra Mundial afecta directamente a la manera que realiza la memoria de la comunidad judía. Pero afecta por dos razones:

1-Hay una particular: ambas visiones del nacionalismo eslovaco, la nacional-católica y nacional-europea, tienen que enfrentarse a la realidad de la Segunda Guerra Mundial; tanto el gobierno como la población fue cómplice en el genocidio de la comunidad judía del país. Los nacional-católicos buscan señalar el Estado Eslovaco de 1939 a 1945 como el antecesor de la República actual. Se enfrentan a que el gobierno, fascista, apoyado por los nazis, de voluntad propia comenzará una opresión sistemática de las poblaciones consideradas no deseadas por el régimen.

Ensalzar este estado a finales del siglo XX y principios del siglo XXI sin caer en la negación del Holocausto implica negar ante todo la culpa del Estado Eslovaco. Para negar la culpa se debe de evitar que se muestren pruebas. Pero la visión nacional-liberal también tiene un problema con este período. No se considera conectada al Estado Eslovaco, pero sí al pueblo eslovaco como comunidad histórica. Para negar al Estado Eslovaco, esta visión ensalza la resistencia que había contra este, extendiéndose a toda la población. El problema que surge es que para completar este ensalzado heroico de la población y el SNP, se evita que se hable del antisemitismo y apoyo de la población al exterminio de los judíos. Se ensalza solo lo bueno: los Justos entre las Naciones y la lucha antifascista, y se niega lo malo. Se está creando una narrativa que oculta la verdad histórica e impide una memoria veraz y justa de la comunidad judía.

2-Pero también hay una razón general: toda construcción nacional se basa en una versión oficial que busca crear una narrativa. Cuando existe una narrativa paralela no oficial de otro grupo que pueda chocar con la oficial, el estado prioriza el mantenimiento ante todo del constructo narrativo.

Esto porque una narrativa histórica limpia, sin puntos oscuros no tratados, trae mayor conexión nacional y hace más fácil a los ciudadanos sentirse vinculados con la nación. Se prefiere una narrativa que sea incorrecta históricamente pero que aporte cohesión nacional antes que una veraz y con matices, pero que pueda poner en duda el papel histórico de la nación.

Como se puede ver en los casos actuales de Japón o Turquía, muchos países deciden silenciar cualquier culpa histórica para mantener esa cohesión. Otros, como Inglaterra, España, EE. UU. o Francia incluyen los pasajes más oscuros de su historia de una manera indecisa y sin afrontar su culpabilidad. Admitir culpa de un genocidio o exterminio es algo difícil y que dentro de la narrativa nacional puede crear dudas que agita toda la construcción.

Cada visión nacional eslovaca tiene sus problemas y razones por las que busca evitar un recuerdo completo del Holocausto y la comunidad judía. Pero los métodos y el hecho de buscar blanquear el pasado nacional es un elemento típico dentro de cualquier idea nacionalista, sea moderada o radica.

3.4.- Friuli, Europa, planeta tierra. Derechos lingüísticos, autonomía y desarrollo entre visiones, reivindicaciones y políticas

Marco Stolfo

Friuli, Europa, Planeta Tierra Derechos lingüísticos, autonomía y desarrollo entre visiones, reivindicaciones y políticas

Friuli es una tierra donde historicamentre se hablan cuatro idiomas: el friulano, el esloveno, el alemán y el italiano. En este marco la situación y la posición de la lengua friulana tienen una plaza particular, porqué es un idioma que existe – como idioma autóctono – solo aquì en Friuli (su difusión en otra parte es el resultado de la emigración friulana del último siglo y medio) y porqué es un idioma que está en condicciones de minorización. Friuli ha sido también hasta hace pocos decenios una región subdesarrollada y marginal.

Durante el siglo XX su perfil multicultural y plurilingüe, sus condicciones socioeconómicas y la especificidad de la lengua friulana han sido tema de elaboraciones teóricas y de reivendicaciones y movilizaciones politicas y sociales.
Esta propeusta tiene en cuenta los caracteres fundamentales de estas elaboraciones, reivendicaciones y movilizaciones y quiere discutir el caso friulano en el marco de las nacionalidades y de las minorías nacionales y lingüísticas de Europa.

El objectivo es una investigación sobre las reivindicaciones de reconocimiento de identidad, de autogobierno y de protección y garantías de los derechos lingüísticos y sus relaciones y sus conexiones con el marco istitucional regional (la 'Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia', que no es solo el Friuli y tampoco es todo el Friuli), con la normativa de normalización lingüística y con las políticas lingüísticas por el friulano desarrolladas en los últimos veinte años.

Con una orientación interdisciplinaria se quiere poner en evidencia estas caracteristicas, tanto la positivas y innovadoras como la contradicciones, con sus causas y sus perspectivas.

3.5.- Decisive moments: probing the role of unilateral proclamations of sovereignty in secession processes (Dublin 1916, Barcelona 2017)

Àlvar Hervalejo

Decisive moments: probing the role of unilateral proclamations of sovereignty in secession processes (Dublin 1916, Barcelona 2017).

Secession or state-building processes are by no means immune to the fluctuation of historical time. The tenacious opposition between those 'decades where nothing happens' and those 'weeks where decades happen' inevitably leaves us looking for those decisive moments that seem to have the power to shift scenarios, to open or close cycles and to define eras. Unilateral proclamations of sovereignty, issued by people, groups or institutions seeking to create a new state, aim to embody such 'moments of truth' within secession processes. Historically, these have come in a variety of forms and contexts, and have equally produced diverse outcomes. This paper looks into what precisely is the role played by such proclamations in an effort to produce a deeper understading of the strategic conditions that bring about the creation of a new state. Its approach pivots around two of these events: the 1916 Proclamation of the Irish Republic made in the context of the Easter Rising, and the 2017 Declaration of Catalan Independence issued at the zenith of the still recent 'Catalan Process'.

4.- Kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko hartu emanak / The relationship between culture and nation-building

4.1.- Sarrera. Introduction

Ane Izagirre

Kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko hartu-emanak: Sarrera

Zer litzateke estaturik gabeko nazionalismoez, ikuspegi eta praktika kulturak partekatuko ez balituzte? Erantzuna zehatz bat ematera baino, hausnarketarako gonbita egitea helburu duen galdera horrek agerian du kulturak nazio eraikuntzan duen adierazgarritasuna. Kultura aipatzean komunitate baten ezaugarri material, espiritual, afektibo, intelektual eta linguistikoez ari garela esan genezake. Aldi berean, kultura bakoitzak, une eta kokaleku jakin batean, komunitate horren orainaz ez ezik, ordura arte egindako ibilbide kolektiboaz ere hitz egiten du.

Nazio batek iraun nahi badu, ezinbestekoa izango zaio komunitateari, eta beraz, kulturari, berezkoa zaion eraldaketarako joerari eustea. Izan ere, kulturak eta hura osatzen duten ideiek eta praktikek zentzua dute komunitateak bere egiten dituen bitartean, erreferentziazko balio gisa aitortzen dituenean. Bestela, mugimendua gelditzen bada (hausnarketa, birdefinizioa, “beti egin dena” birpentsatzea), kultura folklore, karikatura edota estereotipo bihurtzeko arriskuan egon daiteke.

Eraldaketa hori, ordea, ez egitura sozialen, testuinguru politiko eta ekonomiko zein botere harremanetatik at gertatzen. Aitzitik, kultura bera da boterea borrokatzen den espazioetako bat, mundu-ikuskera bat adierazten duelako. Bere bidez, estatuaren, nazioaren, gizartearen antolaketaren, komunitatearen, herritartasunaren eta bizi-moduen esanahiak eraikitzen dira; azken finean, bizitza soziala zeharkatzen duten elementu ugariren zentzua mamitzen da espazio kulturalean.

Hausnarketa hauek zuzenean edo zeharka aipatu dira, besteak beste, “Kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko hartu-emanak” izenburupean eginiko mahai inguruan. Alaia Cachenaut antropologian doktoregaiak Uztaritzeko Kaskaroten kasua aztertu du, testuinguru horretan neskek parte-hartzeko egin duten prozesua hizpide hartuta. Generoaren araberako botere-desoreka eta rol-banaketa praktika kulturaletan nola egituratzen diren erakutsi du, tradizioaren birdefinizioak eta antolaketa-moduen eraldaketak sortzen dituzten tentsioak azalduz. Ikerlariak agerian utzi bezala, “sukaldean gertatzen denak” ahalbidetzen du kanpora begira egiten dena, eta ez, Uztaritzeko neskek ez dute “beste zerbait” nahi; Kaskarotetan mutilen baldintza berdinetan hartu nahi dute parte; erabakietatik hasi, eta lehen lerroan dantza egiteraino.

Kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko harremana beste ikuspegi batetik landu du Elena Casiriain Iturrira antropologian doktoregaiak, mugen auzia ardatz hartuta. Zenbaitek esango lukete mugek izaera material eta fisikoa dutela, ezinbestekoak direla “marra” horiek barne hartzen duten komunitatea definitzeko. Mugen aitortza izango da beraz, nazio-estatua egikaritzeko baldintzetako bat. Baina, zer egin mugek marraztutako lurraldeak herritarren nazio ikuspegiarekin bat egiten ez dutenean? Bada, Izpegin emana diote erantzuna. Mugen izaera arbitrarioa aintzat hartuz, desegingarriak bezain eraikigarriak direla erakutsi digu Elena Casiriain Iturriria antropologian doktoregaiak. Aurkezpenaren izenburu zehatzak azaltzen du mugaren birdefiniziorako bidea: “Muga ukatu, (des)eraiki, nazioa egin: Izpegiko besten kasua”. Bere ekarpenei jarraikiz, muga mozketarako ez ezik josketarako ere baliabide izan daiteke. Euskal Herria banatzen duten mugek egindako mozketek egina dute oinazea, josketari ekin beharko zaio nazio eraikuntzaren bidean.

Azkenik, lurralde bateko parte-hartze politikoa ere komunitatearen ezaugarri kulturalen parte dela erakutsi dute Imanol Negral Bravo eta Maria Sarasola Fernandez doktoregaiek, “Mugaz bi aldetako euskal gazteen politizazioa. Azterketa kuantitatibo konparatibo bat” eta “Mugi muga. Politikan jarduteko dinamikak, motibazioak eta helburuak” izenburua izan duten aurkezpenetan, hurrenez hurren. Bi aurkezpenak “Mugi muga: Euskal Herriko gazteak saretzen” ikerketatik eratorriak dira. Bertan metodologia kuantitatibo eta kualitatiboa uztartu dituzte. Gipuzkoako eta Ipar Euskal Herriko gazteen politizazioa aztertu dute, datuen gurutzaketak eta eztabaida-taldeen bidezko diskurtso-analisia baliatuz. Aurkezpenek aukera eman dute bi lurraldeetako gazteen ikuspegiak, kezkak, motibazioak eta jarduteko moduak ezagutzeko.

Hauexek izan dira Subiranotasun Emergenteak kongresuaren baitan antolatutako kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko hartu-emanen inguruko mahai-inguruan jorratutako gai nagusiak. Kulturak ere naziogintza egiten du, kulturaren bidez eraikitzen baitira komunitatea, harremanak eta elkarkidetza. Gizarte bat ezagutzeko modu bat da haren kultura ezagutzea: bertan agertzen dira balio eta ikuspegi partekatuak, baina baita tentsioak, gatazkak eta borrokak ere. Sarrera hasi dugun bezala galera batekin amaitzeko: zer da, bada, kulturaren eta nazio eraikuntzaren arteko harremana, komunitate batek bere burua ulertu, eztabaidatu eta etorkizunerantz proiektatzeko duen moduaren etengabeko eztabaida ez bada?

4.2.- Neskak Uztaritzeko Kaskarotetan dantzan. Parte hartze kulturalaren burujabe izateko prozesu bat aztergai

Alaia Cachenaut

Neskak Uztaritzeko Kaskarotetan dantzan. Parte hartze kulturalaren burujabe izateko prozesu bat aztergai

2023ko urtea aitzin, Lapurdin kokatua den Uztaritze herriko neskek, ihauterietako kaskarotetan ez zuten dantzari izateko eskubiderik. Aldiz, kaskarotetan parte hartzen zuten bazkarietan laguntza ekarriz, begirale edo musikari izanez, edo, haien etxekoekin kaskarot taldeari harrera prestatuz.

Parte hartze kulturalaren genero bereizketa azaltzeko eta neskek bizitako bazterketa zilegitzeko, tradizioaren babesteko beharra aipatu zen. Argudioek, praktika kulturalaren historiari aipua egiten zioten, baita ezer ez aldatzeko beharra ere, Unesco-ren 2003ko ondare immaterialaren babesteko hitzarmenaren ezagupena lortzeko. Bestalde, genero ikuspundutik, bereizketaren mantentzea mutikoak dantza taldean atxikitzeko medio bat bezala aurkeztua zen. Generoa eta ondarearen inguruko diskurtsoetatik at, herriko belaunaldien arteko harremanak kondutan hartu nahi nituzke, jendarte aldaketari lotutako botere harremanak aztertzeko.

Euskal dantzaren transmisio gune nagusiak elkarte moduan antolatuak direla kondutan hartuz, elkarte barneko egituraketari eta antolaketari interesatuko naiz. Herriko biztanle eta dantza taldeko eragile batzuek, tresna politiko desberdinen bidez 25 urtez kaskaroten genero bereizketa gelditzeko aldarrikatu zuten. Hala ere, 2022ko urtea itxaron izan behar zuten, bozka baten bidez denek dantzatzeko eskubidea lor dezaten. Erabaki honen ondotik, gazteek, elkarte barneko gobernantza berezi bat esperimentatzea erabaki zuten, hautuak erabaki gune ezberdinetan eztabaidatuz.

Uztaritzeko kaskaroten kasuaren bitartez, gobernantzaren gaia aztertuko dut feminismoaren ikuspundutik. Dantza taldearen erabaki guneetan izan belaunaldi aldaketaren ondorioz, gobernantza mota berri bat nola esperimentatu den aipatuko dut, kultura bizitzan parte hartzeko eskubidea, hots kultura eskubideak, bakoitzaren eta kolektiboaren burujabetasunari nola lotzen diren miatzeko.

4.3.- Imaginando soberanía(s): nacionalismo y música popular en Aragón

Andoni Caballero Calderón y Patricia Biesa Marco

Soberanía, emancipación e identidad nacional a través de la geopolítica popular musical en el caso aragonés

Es de interés el estudio de la modernidad política y sus artefactos, entre ellos, la nación y su binomio más recurrente, el Estado.A menudo semánticamente intercambiables, parecería que nuestra forma de comprender la asociación humana y la legitimidad que de ella emana se reduce exclusivamente en estos términos, en la idea wilsoniana de que, para cada nación, un Estado (y viceversa).

Este paradigma dejaría atrás o ignoraría las fuerzas y agencias que no se articulan en torno a las prerrogativas de los Estados, pero que sin duda adquieren y proyectan su propia forma de entender la soberanía y retienen y reproducen su propia particularidad identitaria. Si bien Benedict Anderson adelantaría la transformación de la idea de soberanía a la luz del leviatán moderno y sus necesidades, aquí nos preguntamos por aquellas nociones de soberanía que transitan los discursos y producciones culturales de la periferia.

En concreto, tomando como referencia la dicotomía que establece Antonio Gramsci entre cultura como 'forma de vida' y cultura como 'elementos pintorescos', y desde la perspectiva de la geopolítica popular se pretenden analizar las representaciones de soberanía política a través de fenómenos que, en ocasiones, se denominan de forma despectiva 'folklorismos', pero que contienen una forma subversiva de performar las identidades nacionales.

En los últimos años las obras musicales de Rodrigo Cuevas (Asturias), Dulzaro o Delameseta (Castilla) o Juanjo Bona (Aragón), han retomado un enfoque local para expresar diferentes soberanías periféricas, lejos del apoyo de un aparato estatal propio.

En un momento de auge de propuestas centralistas y reaccionarias; pero, también de interpretaciones diversas de la identidad nacional española y de las identidades nacionales periféricas, en esta propuesta de comunicación, nos preguntamos acerca de la evolución cualitativa de las narrativas históricas y la concepción de soberanía a través de la geopolítica popular musical en las obras de José Antonio Labordeta, La Ronda de Boltaña, Ixo Rai! y, enlazando con la actualidad, Juanjo Bona. Se pretende analizar los imaginarios nacionales presentes en artefactos culturales de la cotidianeidad que configuran y a la vez son reflejo de las diferentes formas de entender las identidades nacionales en Aragón.

4.4.- Muga ukatu, (des)eraiki, nazioa egin: Izpegiko besten kasua

Elena Casiriain Iturriria

Muga ukatu, (des)eraiki, nazioa egin: Izpegiko besten kasua

Frantziar eta Espainiar Estatuan bereizten dituen lerroaren inguruan ibiliz Euskal Herrian, biztanleenganik laster jasotzen den diskurtsoa da, mugan, kontrola sistematikoa kendu denetik 1990 hamarkadan, mugaz-gaindiko harremanak ttipituz joan direla. Euskaldunen kohesioa mugaren alde batean eta bestean galeran litzatekeelako sentimendua partekatua da. Estatuen arteko muga batek hainbat eragin ditu mugaldeko biztanleentzat: honen bizitzeko era bat gaur egun, bere ukatzea da. Batez ere, bestaren bidez ukatzen da muga, euskal nazio bat aldarrikatzeko asmoz. Izpegiko besten kasua aztertuz (Baigorri eta Erratzuko gazteek antolatutako besta bat, Izpegiko lepoan), landa lanean oinarrituz antropologiaren ikuspegitik, « muga », « mugaz-gaindikoa » eta « nazio » terminoen inguruko artikulazioa lantzea da helburua: nola eta zertan (des)egiten ote dute muga biztanleek bestaren bidez? Muga ukatzea, nazioaren eraikitzearen sinonimoa ote da? « Mugaz-gaindikoa » eta « nazio eraikuntza », norabide berak ote dira? Mugaren ukatzeko molde anitz bada, besta egitea hauetariko bat denean. Zer ekartzen du bilgune horren sortzeak nazioari?

Hainbat kolektiboek, gaurko mugen egoera salatzeko urratsa egiten dute, ikerketa, biztanle, eragile eta artisten artean. Mugaren iruditegi berriak garatzeko asmoa dute ikuspegi kritiko batetatik, mugak ez ditezen baztertzaileak izan. Mugak, Estatuen mapatik baztertua du euskal nazioa, beste Estaturik gabeko nazioak bezala. Alta, baliteke, mugaren ukatzeko, bestaren hautua eginez, euskal nazioa, mugaren iruditegi berriak, inklusiboagoak, eraikitzen saiatzen dela: muga jasangarriak ba ote dira Estaturik gabeko nazioentzat? Zertan muga eta lurraldearen eredu berritzaileak ekartzeko gaitasuna ote dute, justuki haien zapalkuntzaren sinboloa den horri eutsiz? Kontraesan hori deseraikitzeko asmoa da, mugaren ikuspegi kritiko eta dekoloniala hartuz, nazioari egiten duena aztertzeko asmoz.

4.5.- Mugaz bi aldeetako euskal gazteen politizazioa. Azterketa kuantitatibo konparatibo bat

Galder Sierra, Eki Etxeberria Asier Blas, Luis Emaldi eta Imanol Negral

Mugaz bi aldeetako euskal gazteen politizazioa. Azterketa kuantitatibo konparatibo bat.

Aurkezpen hau Gipuzkoako Foru Aldundiak (GFA) diruz lagundutako “Mugi muga. Euskal Herriko gazteak saretzen” ikerketa-proiektuaren baitan kokatzen da. Egitasmo horrek mugaren bi aldeetakoeuskal gazteen politizazio prozesuak aztertzen ditu, ‘politizazioa’ era zabalean ulertuta. Zehazki,ikerketa horren atal kuantitatiboaren ondorio nagusiak aurkeztuko dira bertan.

Euskal Herri mailako horrelako azterketa kuantitatiboak egiteko zailtasun nagusia datu iturriekinlotuta egon ohi da, oso gutxi direlarik eskala horretan egiten diren ikerketak. Hutsune hori gainditzeko asmoarekin, Naziometroak azken urteetan egindako inkestak erabili dira, hogeita hamar urte azpiko inkestatuetan arreta jarriz. Azterketa bost atal nagusietan banatu da, atal bakoitzaren barruan aldagai ezberdinak identifikatuz: a) gazteen egoera sozio-demografikoa (ikasketa maila, lan egoera, euskararen ezagutza...), b) gazteen egoeraren balorazioa (kezkarako gai nagusiak...), c) gazteen identifikazio politikoak (euskal nazionalismoarekiko, espainiar/nazionalismoarekiko, feminismoarekiko...), d) lurralde antolaketaren inguruko lehentasunak (erabakitze eskubidearen edota independentziaren inguruko jarrera...), eta e) hauen hauteskunde-portaera. Atal bakoitzaren barruan kokatutako aldagai ezberdinak generoaren arabera eta lurraldearen arabera aztertu dira; azken honi dagokionez, Gipuzkoa, Ipar Euskal Herria eta Euskal Herri osoko gazteak alderatuz.

Jasotako emaitzek muga administratibo-politikoek euskal gazteen politizazio prozesuetan duten eragina ulertzen lagunduko digute, batzuen eta besteen arteko antzekotasun eta ezberdintasunak identifikatuz.

4.6.- Mugi muga. Politikan jarduteko dinamikak, motibazioak eta helburuak

Alaia Cachenaut, Eki Etxebarria, Elena Casiriain, Galder Sierra, Iker Iraola, Iñaki Zaldua, Jon Azkune Joseba Permach, Maddi Alberdi, Maria Sarasola, Mila Amurrio, Nerea Blanco, Onintza Odriozola

Gipuzkoako Foru Aldundiaren *Ideiak 25* diru laguntzaz baliaturik, Gipuzkoako eta Ipar Euskal Herriko gazte abertzale eta politizatuen inguruko ikerketa kualitatiboa abiatu dugu Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU), Université Toulouse Jean Jaurès eta Euskal Garapen Kontseiluko ikertzaile talde batek.

Gure ikerketaren helburua da Gipuzkoako eta Ipar Euskal Herriko gazteek adierazten dituzten politizazio elementuak aztertzea, ulertzea eta teoria mailan kokatzea. Horretarako, diskurtso analisian oinarritu dugu ikerketa. Aipatutako hiru herrialdeetan zazpi eztabaida talde egin ditugu eta bertako diskurtsoak aztertu. Eztabaida talde horietako parte hartzaileen profilek behar besteko heterogeneotasuna izan duten arren, ahalegin berezia egin dugu emakumeen diskurtsoak aztertzen.

Atera dugun ondoriotako bat da familia, kultura, komunitatea edo koiuntura bezalako elementuek ardazten dutela, oro har, parte hartzaileen politikan jarduteko grina. Era berean, gazte horien politizazio bideak, eta prozesu horietan eraikitzen dituzten harreman afektiboak ere aztertzen ari gara.

5.- Burujabetzarako antolakuntza estrategiak

5.1.- Sarrera. Introduction

Maddi Alberdi

Burujabetzarako antolakuntza estrategiak

Emergent sovereignties izenburupean gai ugari landu dira kongresuan. Burujabetza kongresuaren oinarrizko gaia izan da, hainbat ikuspegitatik landu dena. Jarraian aurkeztuko dugun komunikazio-mahaiak oinarrizko gai horri heldu dio, ezinbesteko galderatik: burujabetza bai, baina nola eta nondik? Tresnak, begiradak, eta, hein batean, estrategiak garrantzi handia dute helburuak lortzerako orduan. Bide horretan, *Burujabetzarako antolakuntza estratregiak* izenburupean bildu dira Ander Vizán Amoros, Gorka Mercero Altzugarai, Nerea Aramendia eta Xabier Renteria-Uriarte.

Lehenengo komunikazioan Ander Vizánek erabakitzeko eskubidearen eta autodeterminazio eskubidearen arteko tentsioak mahaigaineratu ditu. Doktorego-tesian ikertutakoaren emaitzak azaldu ditu kongresuan: *Autodeterminaziotik erabakitzeko eskubidera? Autodeterminazioaren eta erabakitzeko eskubidearen aldeko diskurtsoak Eskozian, Katalunian eta Euskal Herrian* izenburupean. Euskal Herria, Katalunia eta Eskozia azterketa eremu gisa hartu eta alderatu ditu, eta, horretarako, alderdi politiko subiranistak, gizarte mugimenduak eta fundazioak elkarrizketatu ditu. Ondorio gisa, Vizánek, berrikuntza demokratikoaren adibide modura, erabakitzeko eskubidearen teorien artean bi talde bereizten ditu: erabakitzeko eskubide eraldatzaile edo erradikala eta erabakitzeko eskubide eufemistiko edo estrategiko-diskurtsiboa.
Bigarrenean Gorka Mercerok *Euskal Herria berrirudikatuz: naziotik komunitate artatsura* komunikazioa aurkeztu du. Gaur egungo euskal nazioak proposatzen duen euskalduntasuna problematizatu eta *komunitate artatsu* baten kontzeptua proposatzen du. Horren bidez, Euskal Herriaren barne-aniztasuna oinarri hartuko duen iruditeria politiko eta linguistiko berrituaren beharra mahaigaineratzen du, ezberdina denarekin elkarbizitzeko aukera gisa. Azken finean, kontzeptu horrek nazioaren baitan nongotasun eta erantzukizun modu berriak irudikatzeko aukera eskaintzen duela azaltzen du.

Hirugarrena Nerea Aramendia izan da. Doktorego-tesian oinarrituta Hernani Burujaberen kasua aurkeztu du, ondorengo izenburuarekin: *Intersekzionalitatearen eta gobernugintza publiko-komunitarioaren arteko heuristika arakatzen: Hernani burujabeko kasua aztergai.* Kasu azterketa horretarako beharrezkoa den analisirako marko analitikoa aurkeztu du, gobernugintza publiko-komunitarioaren eta intersekzionalitatearen arteko harreman heuristikoa. Harreman horren arteko elkarrizketan hiru dimentsio aurkitu ditu: eraldaketa soziala, ahalduntze prozesuak eta gatazkaren ulerkera. Hori horrela, aurrerapen teorikoak aurkeztu eta Hernani Burujabeko kasurako hainbat galdera mahaigaineratzeko baliatu du aurkezpena.

Azkenik, Xabier Renteriak burujabetzaren inguruko galdera ugari mahaigaineratu ditu, kontzeptua beraren ulerkera zalantzan jartzeraino. *Burujabeak. EH behetik gora iraultzen* izenburua jarri dio komunikazioari. Burujabetzaren eta subiranotasunaren arteko ezberdintasunez eta benetako erabakimenaz aritu da, komunitarismoaz, auzolanaz. Euskal Herria behetik gora eraikitzeko proposamenak dituzten taldeak aurkeztu ditu kongresuan.

Hein batean, denek ere, burujabetzara bidean estrategia ezberdinak proposatzen dituzte: kontzeptuen erabilera estrategikoak (autodeterminazioa eta erabakitzeko eskubidea), nazioa komunitate gisa irudikatzeko moduak (komunitate artatsu kontzeptua), gobernantzarako estrategiak eta tresnak (gobernantza publiko komunitarioa eta intersekzionalitatea), eta burujabetza lortzeko bideak (behetik gora eraikitzeko proposamenak).

5.2.- Autodeterminaziotik erabakitzeko eskubidera? Autodeterminazioaren eta erabakitzeko eskubidearen aldeko diskurtsoak Eskozian, Katalunian eta Euskal Herrian

Ander Vizán

Autodeterminaziotik erabakitzeko eskubidera?Autodeterminazioaren eta erabakitzeko eskubidearen aldeko diskurtsoak Eskozian, Katalunian eta Euskal Herrian

Komunikazio honek ”From self-determination to right to decide? Autodeterminazioaren eta erabakitzeko eskubidearen aldeko diskurtsoak Eskozian, Ratalunian eta Euskal Herrian”izenburu duen doktorego tesiaren emaitzen aurkezpena du helburu.

Autodeterminazio eskubidearen muga doktrinal eta diskurtsiboen aurreansortutako erabakitzeko eskubidearenkontzeptua aztertzen du ikerketa honek, autodeterminazioa eta erabakitzeko eskubidearen arteko harremanetan sakonduz. Hartu-eman horiek burujabetza, lurraldetasuna eta demokraziaren kontzeptuei nola eragiten dieten aztertzen da. Horretarako, Euskal Herriko, Kataluniako eta Eskoziako eragile subiranista eta nazionalisten diskurtsoen analisi kritikoa gauzatu da, hiru herrialdeetako eragileek euren etorkizun politikoaz aritzean zer kontzeptu nagusitzen den ikusi aldera eta horrek dituen ondorioak aztertuz. Diskurtsoen analisikritikoaren eta arrazoitze teorikoaren bidez, erabakitzeko eskubidearen sailkapen berria proposatzen da, erabakitzeko eskubidearen teorien artean bi talde bereiziz: batetik, erabakitzeko eskubide eraldatzaile edo erradikala, erabakitzeko eskubidea erreminta erradikal-demokratiko gisa garatzen duena eta, bestetik, erabakitzeko eskubide eufemistiko edo estrategiko-diskurtsiboa, autodeterminazioa eta erabakitzeko eskubidearen kontzeptuak parekatzen dituena.

5.3.- Munizipalismoa, lurralde burujabetza eta trantsizio ekosozialista. Hernani Burujabe deituriko esperimentua

Andoni Egia Olaizola

Muniziaplismoa, lurralde burujabetza eta trantsizio ekosozialista Hernani Burujabe deiturikoexperimentua

Munizipalismo berria deiturikoa hainbat esparru geografikotan hedatu da, ekonomia eta politika tokiko esparruan demokratizatzeko saiakera gisa, kontraesan kapitalista garaikideei erantzunez.

Hala ere, muga politiko, ekonomiko eta eskalakoak topatu ditu, eta horrek eragotzi dio lurralde eraldaketarako alternatibak finkatzen. Lan honetan Lurralde Burujabetzaren kontzeptua aurkezten da, alternatiba postkapitalista erradikalak gauzatzeko bidean aurrera egiteko bide-orria eskaintzen duen tresna analitiko gisa. Proposamen hau gauzatzen ari den Hernaniko (Euskal Herria) esperientzia kasu-azterketa gisa hartuta, artikuluan, ekintza-ikerketaren bidez, kontzeptu horren potentzialtasunak eta mugak aztertzen dira. Lurralde urujabetzalangintza Publiko-Ekonomiko-Komunitarioaren (PEK) bidez gauzatzen da, eta plangintza demokratizatzeko, ekonomia postkapitalista sustatzeko eta estrategia trans-eskalarrak desplegatzeko baldintzak eskaintzen ditu. Artikuluan eztabaidatzen da esperientzia horrek zenbateraino eskaintzen dituen harreman kapitalistak gainditu eta trantsizio ekosozialista sustatzeko badintzak

5.4.- Euskal Herria berrirudikatuz: naziotik komunitate artatsura

Gorka Mercero Altzugarai

Euskal Herria berrirudikatuz: naziotik komunitate artatsura

Azken hirurogei urteotan, naziogintzak eta euskalgintzak aurrerapauso esanguratsuak egin dituzte autogobernuaren zein euskararen biziberritzearen arloetan. Gaur egun, ordea, geldialdi sakon baten aurrean daudela ohartarazi dute. Haien helburu historikoak—Espainiako eta Frantziako nazio- zein hizkuntza-erregimenen nagusitasuna iraultzea eta euskal nazioaren eta euskararen hegemonia ezartzea—gero eta ezinezkoagoa dirudi.

Egoera honek nazioaren ereduaren agortzea iradokitzen du, bai subiranotasuna, bai hizkuntza-normalizazioa aurreratzeko oinarri gisa. Izan ere, euskal nazioaren kontzeptua ez dator bat Euskal Herriak daukan aniztasun nazional eta linguistikoarekin. Norbanakoak oroz gain euskal nazioarekin eta euskararekin identifikatzera bultzatzen ditu, beste atxikimenduak baztertuz. Horrek konbentzituta daudenak berretsi egiten ditu, baina gainerakoak urruntzen—eta, ondorioz, adostasun zabalagoa lortzeko aukerak mugatzen.

Ikuspegi alternatibo batek Euskal Herriaren barne-aniztasuna oinarritzat hartu behar du, hari aurre egin ordez. Jean-Luc Nancy eta, bereziki, Roberto Espositoren lanetan oinarrituta, aurkezpen honek komunitate artatsu baten kontzeptua proposatzen du iruditeria politiko eta linguistiko berritu baten oinarri gisa. Komunitate hori ez da kideen arteko antzekotasunean oinarritzen, baizik eta ezberdina denarekin elkarbizitzeko eta berori zaintzeko inperatibo etikoan sustraitzen.

Hala ere, inperatibo ahul hori ez da emankorra izango alde guztiek aktiboki eta elkarreraginez jorratu ezean. Espainiako eta Frantziako estatuen zentralismo errotua kontuan hartuta, ezin da halako elkarrekikotasuna bermatu. Hala eta guztiz ere, komunitate artatsuaren ideiak nongotasun eta erantzukizun modu berriak irudikatzeko aukera eskaintzen du. Azken hipotesia hauxe da: beren burua nagusiki euskal herritar eta euskalduntzat dutenek espainiartasuna edota frantsestasuna ere Euskal Herriaren berezko osagai gisa onartuz gero, erregimen estatalei lotuago daudenek ere prestuago ager daitezke euskal subiranotasunaren eta euskararen normalizazioaren aldeko aldarrikapenei entzuteko.

5.5.- Intersekzionalitatearen eta gobernugintza publiko-komunitarioaren arteko heuristika

Nerea Aramendia

Intersekzionalitatearen eta gobernugintza publiko-komunitarioaren arteko heuristika: Hernani Burujabe kasua aztergai

Ponentzia hau, oraindik abian den, Doktorego tesi zabalago baten baitan kokatzen da. Honetan, gobernugintza publiko-komunitarioa (GPK) begirada intersekzionaletik ikertzen da. Hala, aurkezpen honetan aurrera eraman nahi den helburua GPKren eta intersekzionalitatearen arteko harreman heuristikoa arakatzea da. Horretarako, Hernani Burujabeko kasua aztergai izanik. Hernani Burujabe subiranotasuna egitura politiko ekonomiko eta sozialetan garatzeko herri proiektua da.

Egun GPK ezagutzen dugun moduan, XXI. mendearekin batera datorkigun aro aldaketari erantzuteko egituraketa politikoa da. GPKren eta intersekzionalitatearen arteko elkarrizketan hiru dimentsio antzeman dira: eraldaketa soziala, ahalduntze prozesuak eta gatazkaren ulerkera. Era berean, hiru dimentsio hauen arteko elkarrizketatik, demokratizaziorako esparru heuristikoa antzematen da. Hortaz, hiru aurrerapen teoriko nagusi azaleratu dira: (1) intersekzionalitateak eta gobernugintza publiko-komunitarioak elkarren beharra dute. (2) gobernuingtza publiko-komunitarioaren eta intersekzionalitatearen arteko harremanetik, eraldaketa sozialaren, ahalduntzearen eta gatazkaren arteko elkarrekintzatik sortutako demokratizaziorako esparru heuristikoa sortzen da. (3) Demokratizazioan sakontzeko adierazle intersekzionalak behar dira.

Ponentzia honetan, esparru heuristiko horretan sakonduko dugu Hernani Burujabe kasuaren bitartez. Beraz, nola eragiten du demokratizaziorako esparru heuristiko horrek Hernani Burujabeko subiraultza proiektuan? Zer nolako aukerak eskaintzen ditu GPKren eta intersekzionalitatearen arteko elkarrizketak burujabetzari? Zein elementu ezaugarritzen dira demokratizaziorako esparru horretatik? Galdera hauetara eta beste batzuetara gerturatuko gara aurkezpen honetan Hernani Burujabeko kasuaren bidez; eta honen guztiaren analisirako aurkeztuko den marko analitikoaren bidez

5.6.- Burujabeak. Euskal Herritik behetik gora iraultzen

Xabier Renteria-Uriarte

Burujabeak. EH behetik gora iraultzen

Zer da benetako burujabetza? Zeintzuk dira zinez burujabeak? Burujabetza ez da subiranotasuna, ez behintzat edozein subiranotasun. Buruetatik, alegia, norbanakoetatik eraikia izatea galdegiten du, errepresentazio ordezkatzaileak (demokrazia formala) zokoraturik, eta demokrazia zuzena edo parte-hartzailea lehenetsirik. Baina ez 'gobernantza' partzial gisa, benetako erabakimen gisa baizik. Burujabetza ikuspegi horretatik euskal erakunde anitz dago lanean gaur egun, eta batzuek badute Euskal Herria nola eraikitzeari buruzko diseinua.

Lan honetan talde horiek zeintzuk diren eta beren Behetik gorako Euskal Herria Burujabea eraikitzeko proposamenak mahaigaineratuko dira.

6.- Estrategia politikoak burujabetzarantz

6.1.- Sarrera. Introduction

Iñaki Zaldua

Estrategia politikoak burujabetzarantz

Mahai inguru honetan aurkeztutako komunikazioek Euskal Herriaren egungo egoera politiko, ekonomiko eta sozialaren azterketa kritikoa eskaintzen dute, diziplina akademiko ezberdinetatik ekarpenak eginik. Hots, kongresuaren ildoari jarraituz, nazio artean pil-pilean dauden erronkak Euskal Herrikoak ere badirela demostratu dute, ekarpenak nazionalismoaren ikerketatik, digitalizaziotik, sindikalgintzatik eta ekonomiatik eginik.

Nazioaren eta komunitatearen inguruko ekarpenek agerian uzten dute euskal nazionalismoak bizi duen egoera korapilatsua ez dela soilik testuinguru politikoaren ondorio, baizik eta erabilitako iruditeria kontzeptualaren agortzearekin ere lotuta dagoela. Hau da, Euskal Herriaren barne aniztasuna erdigunean jartzen duen komunitate artatsuaren proposamena aurkezten da, euskal nazionalismoaren diskurtso teoriko eta praktikoa berformulatzeko beharra azpimarratuz.

Ekonomiaren alorrean, komunikazioek zalantzan jartzen dute Barne Produktu Gordina garapenaren eta ongizatearen adierazle nagusi gisa erabiltzea. Subiranotasun ekonomikoaren ikuspegitik, azpimarratzen da ezinbestekoa dela aberastasunaren banaketa, lan-baldintzen kalitatea, jasangarritasuna eta kanpoarekiko mendekotasuna kontuan hartzea, eta, ondorioz, adierazle osagarriak txertatzeko beharra defendatzen da.

Teknologiari buruzko ekarpenek teknopolitikaren ikuspegia txertatzen dute, teknologia botere-harremanen adierazpen eta gizarte-antolaketarako egitura gisa ulertuta. Testuinguru horretan, burujabetza teknologikoa komunitateen autonomia politikoa bermatzeko baldintza gisa formulatzen da, ezagutza partekatuan, software librean eta kontrol publikoan oinarritutako ereduen bidez.
Era berean, esku-hartze publikoaren eta lan-harremanen inguruko ikerketek diskurtso ekonomikoek eta politika zehatzen inguruko eztabaidek herri izaeraren eta subjektu politikoaren eraikuntzan duten eragina aztertzen dute.

Laburbilduz, diziplina ezberdinetan oinarri duten ikerketek, oro har, agerian utzi dute Euskal Herriko erronka nagusiak ezin direla ikuspegi sektorial edo adierazle bakarretatik ulertu, ezinbestekoa izanik jendartearen ulermen integral, kritiko eta global bat. Ondorioz, marko teoriko eta politiko berriak formulatzeko premia partekatua dago, garaiko erronken aurrean, Euskal Herriko jendarterako aproposa den marko bat eskaintzeko.

6.2.- Euskal nazionalismoaren korapilo teorikoak

Julen Zabalo Bilbao

Euskal nazionalismoaren korapilo teorikoak

Euren helburu politikoak bideratzeko, nazionalismoek egokitu egiten dituzte estrategia politikoak momentuko egoeraren beharrizanetara. Baina estrategia politiko horiek oinarri teoriko bati erantzun behar diote, jendearen atxikimendua lortu gura bada. Praktika politikoa eta oinarri teorikoa ez doaz batera halabeharrez, baina zenbat eta banatuago egon, handitu egiten dira oztopoak eta kontraesanak mugimenduaren barruan.

Euskal nazionalismoa aldaketa garaian ari da XXI. mendean. Izan ere, gizartea aldatzen ari da, eta horrek baldintza berriak ezartzen ditu jendearen atxikimendua lortzeko. Horrekin batera, nazionalismoek bilatzen duten helburu nagusia (estatu bat, edo burujabetza maila gorena, oro har) erdiesteko modua ere aldatzen ari da. Horri erantzuteko praktika politikoa egokituz doa etengabe, baina praktikari babesa eman behar dion oinarri teorikoa geldoago doa batzuetan, eta hortik kontraesanak sortu dira.

Praktika eta teoriaren arteko konkordantzia modu desberdinean garatzen ari da, eta hori erakusten saiatuko gara, hainbat arlotan:

Lurraldean: Euskal Herria eta proiektu desberdinak hiru esparru administratibo nagusietan.

Subjektuan: liskarra edo kontraesana sortu da nazioaren eta demosaren artean.
Nazioan: zalantza dago nazioa nork osatzen duen, eta zer baldintza bete behar duen naziokideak.

Estatu motan: nazio-estatu motari eusten zaio aniztasuna gero eta nabarmenagoa denean.

6.3.- Euskal Herri subiranoko ekonomia BPG adierazlearekin neurtu behar al dugu?

Ainhoa Ozaeta

Euskal Herri subiranoko ekonomia BPG adierazlearekin neurtu behar al dugu?

Hainbat hamarkadatan, Barne Produktu Gordina (BPG) funtsezko tresnatzat erabili izan da lurraldeen hazkundea eta aberastasuna neurtzeko. Hego Euskal Herrian, biztanleko BPGa Espainiako Estatuaren batez bestekoaren gainetik dago eta maiz sendotasun ekonomikoaren adibidetzat aurkezten da. Ipar Euskal Herrian, berriz, adierazle hori Frantziako Estatuaren batez bestekoaren azpitik kokatzen da. Hala ere, BPGak ez ditu islatzen desberdintasuna, jasangarritasuna, gizarte-ongizatea, lan-baldintzen kalitatea eta kanpoarekiko mendekotasun ekonomikoa moduko funtsezko alderdiak.

Herri-subiranotasunak —eta bereziki subiranotasun ekonomikoak— gero eta garrantzi handiagoa duen testuinguru honetan, auzia are konplexuagoa da: zertarako balio du BPG altuak, baldin eta sektore produktiboari, energiari edo industriari buruzko erabaki estrategikoak kanpoko eragileen mende badaude? Ekonomia BPGaren bidez soilik aztertzeak ikuspegi partziala eskain dezake. Horregatik, autonomia, dibertsifikazio produktiboa eta bizi-kalitatea ebaluatzeko adierazle osagarriak txertatzeko premia ageri da.

BPGak baditu abantaila ukaezinak: oso adierazle ezaguna da, lurraldeen arteko konparazio azkarrak ahalbidetzen ditu eta ondasunen zein zerbitzuen ekoizpen maila neurtzeko erabilgarria da. Euskal Autonomia Erkidegoaren kasuan, BPGaren datuek ekonomia industrializatu bat erakusten dute: bigarren sektoreak pisu handia du eta esportazio-gaitasun nabarmena dago.

Hala ere, BPGak ez du askorik esaten lurralde baten benetako garapen sozioekonomikoaz. Ez du erakusten aberastasuna nola banatzen den, lan-prekarietaterik dagoen, ez eta jarduera ekonomikoaren ingurumen-inpaktua ere. Era berean, ez du jasotzen kanpo baliabideekiko mendekotasuna edo azpiegitura estrategikoen gaineko kontrol maila; biak ala biak funtsezkoak dira subiranotasun ekonomikoa baloratzeko.

Subiranotasuna ez da politikara mugatzen; ekonomiaren gaineko erabakitzeko ahalmena ere bada. BPG handia duen, baina atzerriko enpresen mende dagoen edo energia eta industria estrategikoen kontrolik ez duen lurralde batek ezin du benetako autonomia ekonomikoa aldarrikatu. Euskadiren kasuan, Kontzertu Ekonomikoaren bitartez eskumen fiskal zabalak izan arren, lehengaien horniduran, energia-sisteman eta makroerabaki jakin batzuetan oraindik kanpoko baldintzatzaileak daude.

Horregatik, adierazle osagarri multzo bat proposa daiteke, Euskal Herriak zenbat ekoizten duen ez ezik nola ekoizten duen, nork jasotzen duen balio erantsia eta zein autonomia mailarekin egiten den neurtzeko.

Ordea, batzuek defendatzen dute BPGa dela oraindik ere adierazlerik erabilgarriena: sinplea da, datu eskuragarriak ditu eta politika publikoetarako erreferentzia estandarizatua eskaintzen du. Gainera, bestelako indize batzuek metodologia heterogeneoak dituzte, eta konparagarritasuna mugatua izan daiteke. Hala ere, erabilgarria izateak ez du esan nahi nahikoa denik. BPGaren gaineko dependentzia esklusiboak hazkunde kuantitatibo hutsera bideratutako politikak susta ditzake, berdintasuna, iraunkortasuna eta subiranotasuna bigarren mailan utzita.

Ondorioz, BPGa beharrezkoa bada ere, ez da nahikoa Euskal Herriko ekonomia sakonki ebaluatzeko. Errealitate soziala, ingurumen-dimentsioa eta subiranotasun ekonomikoaren maila uztartzen dituzten adierazleekin osatu behar da. Garapen integrala nahi duen lurralde batek ez du soilik zenbat ekoizten duen neurtu behar; baizik eta nork kontrolatzen duen ekoizpen hori, aberastasuna nola banatzen den eta hazkundea epe luzera jasangarria den ere baloratu behar du. Hori eginda bakarrik izango da posible euskal herritarren autonomia eta ongizatea indartuko dituzten politika publikoak diseinatzea.

6.4.- Diskurtso ekonomikoari dagokionez, ahots-leiho propiorik ba ote da Euskal Herrian?

Joseba Permach

Diskurtso ekonomikoari dagokionez, ahots-leiho propiorik ba ote da Euskal Herrian?

Komunikazioak diskurtso ekonomikoaren alorrean, Euskal Herriaren eta Estatu espainiarraren artean ezberdintasunik ba ote den aztertzea eta hausnartzea izango luke helburu. Horretarako, bost kasu konkretu aztertuko lirateke: 2011n zor publikoa murriztu asmoz onartutako Espainiako Konstituzioaren erreforma, 2012an finantza sistemaren kapitalizazio publikoa edota bankuen erreskatea deiturikoa, eta 2024an onartutako Europako arau fiskal berriak. Hirurak ekonomiaren gaineko esku hartze publiko garrantzitsuak izan ziren eta, ondorioz, haien inguruko iritzi eta diskurtso ugari eragin zituzten.

Era berean, gaurkotasun handiko beste bi gai ere aztertu nahiko nituzke bertan, armagintza gastuaren harira egun irekita dagoen eztabaida batetik eta Hego Euskal Herrian Lanbide arteko Gutxieneko Soldata bat zehazteko proposamena bestetik. Ekonomia politiko kulturalaren begiradak finkatzen du komunikazioaren oinarri teorikoa. Hartara, diskurtso ekonomikoaren analisi kritikoaren eta markoztatzeen azterketen bitartez, aipatu kasuak askotariko dimentsioetatik ikertzen dira. Metodologia kualitatiboa eta kuantitatiboa uztartzen duen doktore tesi ikerketa batetik abiatzen den ikerketaren berri eman nahi da komunikazioan, baina egun jada garatzen ari diren beste gai batzuk mahai gaineratuz eta, bereziki, bi eremu edo lurraldeen arteko alderatzeari garrantzia emanez.

Hipotesi nagusia da ikergai ditugun bi eremuen (Euskal Herria eta Estatua) arteko aldea badagoela eta, beraz, kapitalaren interesen mesedeko diren esku hartzeak Euskal Herrian aurkakotasun handiagoa jasotzen dutela eta, aldiz, langileen interesen aldeko neurriak (gutxieneko soldata) babes handiagoa. Horrek guztiak herri izaeran eta nortasunean nola eragiten duen hausnartu nahiko nuke ere

6.5.- Teknopolitika baterako teknologia burujabetza perspektiba eta ideiak

Gorka Julio

Teknopolitika baterako teknologia burujabetza perspektiba eta ideiak

Teknopolitika, azken batean, boterearen teknologia bat da. Ez tresna bat, ezta zerbitzu bat ere: gizartearen antolamendua, parte-hartzea, kontrola eta askapena eraldatzeko modu bat da.

Teknologiak, funtsean, munduaren ulermen eta eraikuntza jakin bat islatzen du: zein balio, zein harreman eta zein helburu bideratzen ditugun. Horregatik, teknopolitikaren muinean dago teknologia ulertzeko eta garatzeko gaitasuna berreskuratzea, hau da, teknologia burujabetza.

Burujabetzaz hitz egitea ez da soilik tresna alternatiboak erabiltzea; baizik eta egitura, logika eta jabetza kolektiboan oinarritutako teknologia baten alde egitea. Hau da, teknologiaren politizazioa, haren neutrotasun faltsua kolokan jarriz. Horretan lagungarri dira software librea, datuen kontrol publikoa, segurtasun digital kolektiboa eta, batez ere, ezagutza partekatua.

Gure garaiko erronka nagusienetakoa da teknopolitika determinista, zentralizatua eta korporatiboa gainditzea. Horren aurrean, badugu zer eraiki: komunitateetara lotutako teknologia, erabakitzeko eskubidea bermatzen duten plataformak, parte-hartze garden eta demokratikoa, eta herri mugimenduek garatutako praktika subertsibo eta sortzaileak.

Teknopolitika baterako, ezinbestekoa da komunitateen autonomia teknologikoa eta politikoa artikulatzea. Ez da nahikoa alternatiba teknologiko bat edukitzea: beharrezkoa da kultura digital kritikoa, sare kooperatiboak eta botere-harremanak eraldatzeko borondate kolektiboa.

Burujabetza teknologikoa ez da etorkizuneko aukera, egungo erronka da eta horretan lagunduko diguten inspirazio iturri eta ideietan sakontzeko helburua izango dugu ponentzia honetan.

6.6.- Lanbide-arteko gutxieneko soldata propioa banaketa hirukoitaren baitan: burujabetza eguneroko borroketatik eraikitzen

Martin Arbeo

Lanbide-arteko gutxieneko soldata propioa banaketa hirukoitzaren baitan: burujabetza eguneroko borroketatik eraikitzen

Komunikazio honek Hego Euskal Herriko lanbide-arteko gutxieneko soldata propioaren aldeko borrokaren potentzial politiko eta estrategikoa aztertzen du, burujabetzaren eraikuntzaren ikuspegitik.

Gutxieneko soldata propioak hiru onura nagusi ekar ditzake, epe laburrean: (1) Testuinguru sozioekonomiko eta ekologikoki larrian, soldata minimoaren igoerak urgentzia sozialari erantzuteko balio du. (2) Horrez gain, Euskal Herriko klase subjektuaren berrosatzean ekarpena egiten du. (3) Azkenik, burujabetza politikoaren ikuspegitik jauzi bat suposatzen du.

Horrez gain, gutxieneko soldata propioa Banaketa Hirukoitzaren programa politikoaren baitan kokatuko da, burujabetza eta eraldaketa soziala josteko ardatz modura ulertuta: enpleguaren, zaintza lanen eta aberastasunaren birbanaketa, justizia sozial, ekologiko eta genero-ikuspegitik.

Proposamenak feminismoaren eta ekosozialismoaren ekarpenetatik edaten du, lanaren kontzepzioa problematizatuz eta hazkunde ekonomiko mugagabearen paradigmatik aldenduta. Horrenbestez, soldata minimoaren aldeko borroka ez da soilik lan-baldintzen hobekuntzarako tresna, baizik eta eredu sozioekonomiko berri batera bidean ezinbesteko neurria.

7.- Hizkuntza eta hezkuntzaren bidezko nazio eraikuntza

7.1.- Sarrera.
Introduction

Maria Sarasola

Hizkuntza eta hezkuntza bidezko nazio eraikuntza

Subiranotasun Emergenteak kongresuan nazio eraikuntzarako bideak eta baliabideak jorratzeko aukera izan dugu. Elementu horiek, ordea, forma askotarikoak hartzen dituzte. Segidan aurkeztuko dugun komunikazio-mahaiak horixe islatu du, hizkuntza, hezkuntza, muga eta berau gainditzeari lotutako nazio eraikuntza ardatz hartuta. Hausnarketa horietan murgildu dira Haritz Garmendia Iturria, Iban Asenjo Garde, Jon Fernández-Iriondo, Galder Sierra Zapirain eta Iñaki Zaldua Calleja.

Lehenik, Haritz Garmendia Hegoko epistemologien tresna metodologikoetaz baliatu da euskal hezkuntza sistemaren eta bertan ikastolen esperientziak duen tokiaren inguruko eztabaida aztertzeko. *Ikastolen esperientzia eta Hegoko epistemologiak* komunikazioaren bitartez, bi urrats proposatzen ditu Garmendiak auzi hori aztertzeko. Lehena, ausentzien soziologia, ahotsik ez duen subjektua menderatzen duen dikotomia identifikatzeari dagokio. Bigarrenak, soziologia emergenteak, dikotomia hori gainditzen duen subjektuari ahotsa eta legitimitatea ematea bilatzen du, beste kokapen batetik, bestelako kontakizuna osatzeko. Zehazki, pribatua/publikoa dikotomia modernitate espainiar eta frantziarraren kontakizunaren barruan kokatu ditu Garmendiak. Hortaz, euskal hezkuntza sistemaren inguruan soberania emergenteen parametroen baitan aritzeko, dikotomia hori gainditzea beharrezkoa dela ondorioztatu du.

Bigarrenik, Iban Asenjok eztabaidari jarraipena eman dio *Euskal eskola publikoa ala ikastola? Hautaketa-prozesuak, segregazioa eta euskararen rola* komunikazioarekin. Euskal hezkuntza sistemako eskola-segregazioan jarri du arreta. Horretarako, eskola-hautaketari lotutako *white flight* fenomenoa ekarri du, hots, klase ertaineko hainbat familiek eskola publikoetatik alde egitea beren seme-alabak ingurune sozial homogeneoagoetan hezteko. Bi ikastetxe soilik dauden (ikastola eta eskola publikoa) 10.000 biztanle inguruko udalerri batean gauzatutako ikerketa kualitatiboan oinarrituta, Asenjok ondorioztatu du aukera-askatasunak segregazioa areagotu dezakeela, eta horren aurrean, ezinbestekoa dela ikasleen banaketa orekatua bermatuko duten politika publikoak garatzea.

Euskal hezkuntza sistemaren bidezko nazio eraikuntzari heldu dion hirugarrena Jon Fernández-Iriondo izan da. Zehazki, ikastetxeetako testuliburuei erreparatu die *Hezkuntza-burujabetza eta testuliburugintzaren afera Gizarte Zientzien arloan: hurbilketa kuantitatibo bat Euskal Herriko eskolen errealitatera* komunikazioan. Ikasmaterialek hezkuntza eta kultura-burujabetzan duten garrantziaz ohartuta, Hego Euskal Herriko lehen hezkuntzako ikastetxeetan zeintzuk erabiltzen dituzten ikertu du. Emaitzek hiru talde nagusi erakutsi dituzte Gizarte-Zientzien irakaskuntzari dagokionez, baita lurralde eta ikastetxeen arteko aniztasun nabaria ere.

Laugarrena Galder Sierra izan da. Hezkuntzatik urrundu eta nazio eraikuntzarako bide izan daitezkeen mugaz gaindiko gobernantza ereduak ekarri ditu *Mugaz gaindiko gobernantza ereduak Euskal Herrian. Akitania Berria, Euskadi eta Nafarroako Euroeskualdearen eta Mendebaldeko Eremu funtzionalaren kasuen azterketa* komunikazioaren bidez. II. Mundu Gerratik aurrera areagotutako deszentralizazio prozesuen testuinguruan, Euskal Herriko instituzio nagusien arteko mugaz gaindiko gobernantza ereduak aztertu ditu: Akitania Berriak, Euskadik eta Nafarroak osatzen duten Euroeskualdea; eta Mendebaldeko Eremu Funtzionala (AFOMEF). Komunikazioan zehar, tresna horiek Euskal Herriko mugak lurraldetu, deslurraldetu edo birlurraldetzen dituzten aztertu du, baita nazio eraikuntzan egin dezaketen ekarpena azpimarratu ere.

Azkenik, euskal nazioa nola egituratzen den aurkeztu du Iñaki Zalduak *Komunitate irudikatua ez da homogeneoa. Euskal nazio heterogeneoaren azterketa* komunikazioan. Nazioa *habitus* gisara ulertuta, Zalduak euskal nazionalismoaren periferia aztertu du; hau da, nazionalismoak aldarrikatzen duen lurraldeko mugaldeko abertzaleen nortasun-elementuak identifikatu ditu. Ikerketa honetatik abiatuta, Zalduak ondorioztatu du Euskal nazioa *komunitate irudikatuaren* baitan nortasun-elementuak aldatu egiten direla eta, hortaz, heterogeneoa dela.

Nazioa eraikitzeko bideak asko eta askotarikoak direla argi geratu da komunikazio-mahai honetan: ikastetxe ereduak, ikasmaterialak, estatu-naziotik haratago doazen goebrnantza ereduak edota nortasun-elementuak kasu. Tresna horiek duten potentzialtasuna era ezberdinetan egikaritu daitekeela ikusi dugu; baita bide horiek guztiek berekin erronkak dakartzatela ere.

7.2.- Ikastolen esperientzia eta hegoko epistemologiak

Haritz Garmendia

Ikastolen esperientzia eta Hegoko epistemologiak

Ikastolen esperientzia ikerketa-objektu korapilatsua da euskal ikertzaileen artean. Zenbaitentzat, nazio askapenerako funtsezko erakundea izaten jarraitzen du; beste batzuentzat, aldiz, erakunde honek iraganean ekarpen garrantzitsua egin bazuen ere, gaur egun ikastolak ez dira beharrezkoak Euskal Herriko zenbait zonaldetan, bereziki EAEn.

Komunikazio honetan uste da eztabaida hori guztiz lotuta dagoela kongresu honen izenburuarekin: Subiranotasun Emergenteak. Estaturik gabeko nazionalismoen nortasun, lurralde eta estatu-eraikuntzak.

Eztabaida horretara hurbiltzeko, Hegoko epistemologiek eskaintzen dituzten tresna metodologikoak erabiliko ditut. Azken horien arabera, bi urrats bereizi behar dira halakoetan:

1. Ausentzien soziologia: ariketa honen xedea da ahotsik ez duen subjektua menderatzen duten dikotomia identifikatzea.
2. Soziologia emergentea: ariketa honen helburua da dikotomia hori gainditzen duen subjektuari ahotsa eta legitimitatea ematea, beste kokapen batetik, bestelako kontakizuna osatzeko.

Komunikazio honetan proposatzen den hipotesia da subiranotasun “emergenteetaz” hitz egiteko funtsezkoa dela aurrez zehaztea zeintzuk diren “subiranotasun ausenteak”. Alde horretatik, euskal subjektua menderatzen duen marko kognitiboaren jatorria espainiar eta frantziar proiektu moderno koloniala dela suposatzen dugu. Hori guztia ikastolen gaira ekarrita, honako hau proposatzen dugu:

0. Ikastolen eztabaida: nazio zapaldu bat izatearen ondorio da.
1. Ausentzien soziologia: pribatua/publikoa dikotomia modernitate espainiar eta frantziarren kontakizunaren barruan kokatzen da.

Gauzak horrela, komunikazio honetan uste dugu nekez hitz egin daitekeela euskal hezkuntza sistemaren inguruan, soberania eta estatugintza emergenteen parametroetan, aurrez honako dikotomia hauetatik askatu gabe: pribatu/publiko. Lehen ariketa hori egin ezean, berrikuntza sozial gisa aurkezten diren XXI. Mendeko egituraketa politiko berriak modernitatearen parametroetan harrapatuta gelditzen ote diren irudipena dugu

7.3.- Euskal eskola publikoa ala Ikastola? Hautaketa-prozesuak, segregazioa eta euskararen rola

Iban Asenjo Garde

Euskal eskola publikoa ala ikastola?
Hautaketa-prozesuak, segregazioa eta euskararen rola

Eskola-segregazioa euskal hezkuntza-sistemaren egiturazko erronka nagusietako bat da, eta azken urteotan bere intentsitatea areagotu da. Save the Children-en arabera, Euskal Autonomia Erkidegoa (EAE) da espainiar Estatuan jatorriaren araberako segregazio-tasa altuena duena. Segregazio-prozesua ez da neutroa, eta politika publikoek eragina dute. EAEn titulartasun bikoitzak (publikoa vs. itundua) eta hizkuntza-ereduek elikatzen dute fenomeno hau.

Ikerketa honek eskola-hautaketari lotutako white flight fenomenoa aztertzen du: klase ertaineko hainbat familiek eskola publikoetatik alde egiten dute beren seme-alabak ingurune sozial homogeneoagoetan hezteko. Hala ere, literatura akademikoak erakutsi bezala, badira eskola publikoa hautatzen duten beste klase ertaineko familia batzuk ere, balore aurrerakoiak eta gizarte-aniztasunaren defentsa gidari dituztela (Posey-Maddox, 2014).

Ikerketa kualitatibo honetarako kasu-azterketa bat burutu dut 10.000 biztanle inguruko udalerri batean, non bi ikastetxe baino ez dauden (eskola publikoa eta ikastola). Elkarrizketa erdi-egituratuak egin nizkien 27 parte-hartzaileri (guraso, irakasle eta udal ordezkariak), eta informazioa NVivo softwarearen bidez kodifikatu eta kategorizatu nuen.

Emaitzek erakusten dute euskararen rola funtsezkoa dela eskola-hautaketan: ikastola euskararen transmisioan eta komunitate-loturan kokatzen bada, eskola publikoa hautatzen duten familiek, aldiz, euskararen aldeko konpromisoa adierazten dute, ikuspegi inklusibo batetik. Era berean, hautaketa-prozesuan eragina dute ikastetxeen irudiak, azpiegiturek eta euskaren presentziak. Horrek zirkulu itxia sortzen du segregazioaren dinamiketan. Ikerketak erakusten du aukera-askatasunak segregazioa areagotu dezakeela, eta horren aurrean, ezinbestekoa da ikasleen banaketa orekatua bermatuko duten politika publikoak garatzea.

Hitz gakoak: Eskola-segregazioa; white flight; euskara; eskola-hautaketa.

7.4.- Hezkuntza-burujabetza eta testuliburugintzaren afera gizarte zientzien arloan: hurbilketa kuantitatibo bat Euskal Herriko eskolen errealitatera

Jon Fernandez Iriondo

Hezkuntza-burujabetza eta testuliburugintzaren afera Gizarte Zientzien arloan: hurbilketa kuantitatibo bat Euskal Herriko eskolen errealitatera

Curriculum ofizialari zehaztapena ematen dioten artefaktu kulturalak izateaz gain, eskola-liburuak badira salerosgaiak ere, merkatu globalizatu batean (Apple eta Christian-Smith, 1991: 5). Testuliburugintzaren sektoreak —non oligopolioetaranzko joera eta argitaletxe multinazionalen nonahikotasuna nabarmenak diren (Höhne, 2018: 118)— munduko desparekotasunak islatzen ditu. Soilik zenbait zentro metropolitanok dituzte merkatuan gailentzeko beharrezkoak diren trebezia, azpiegiturak, baliabideak eta kapitala, eta munduko herrialde ugari zentroak produzitzen duenarekiko dependienteak dira.

Menpekotasun horrek ondorio kultural kaltegarriak izan ditzake Hegoalde Globaleko herrialdeetan edota nazio txikietan, argitaletxe handien kostuen minimizazio-politikak testuliburuen homogeneizazioa baitakar berekin, tokiko testuinguruetara ez egokitutako ikasmaterialak banatuz maiz periferietan (Altbach, 1991).

Testuliburuen afera hezkuntza eta kultura-burujabetzarako funtsezkoa izanik ere, Euskal Herriko administrazioek ez dute erregistratzen zer ikasmaterial erabiltzen dituzten ikastetxeek, eta beraz ez dakigu argitaletxe multinazional nahiz tokikoek zer merkatu-kuota duten gurean. Datu horren gabeziaren aurrean, zalantza hori argitzeko premia agertu da doktore-tesiaren prozesuan. Teknika esploratzaile gisa, inkesta bat helarazi zaio lehen hezkuntza eskaintzen duen ikastetxe orori Hego Euskal Herrian. 760 eskolatik 301 eskolaren erantzuna jaso ostean (akats-tartea: %4,39), ikerketa kuantitatibo honen emaitzek erakusten dute eskolen artean hiru talde nagusi daudela, Gizarte-Zientzien irakaskuntzari dagokionez: argitaletxe multinazionalak edo estatu-mailakoak erabiltzen dituztenak (%33), Ikastolen Elkarteak eta Elkarrek sortutako tokiko argitaletxea erabiltzen dutenak (%27), eta testulibururik erabiltzen ez dutenak (%39). Lurraldez lurralde eta eskola-sare batetik bestera ezberdintasun esanguratsuak egonik, asmoa da Emergent Sovereignties kongresuan ikerketaren emaitzak aurkeztea.

Erreferentzia bibliografikoak:

- Altbach, Philip G. “Textbooks: The International Dimension”. Michael W. Apple eta Christian-Smith, Linda K. (arg.). The Politics of the Textbook. New York/Londres: Routledge. (242-258).

- Apple, Michael W. eta Christian-Smith, Linda K. (1991). “The Politics of theTextbook”. Michael W. Apple eta Christian-Smith, Linda K. (arg.). The Politics of the Textbook. New York/Londres: Routledge. (1-21).

- Höhne, Thomas (2018). “Educational Media, Reproduction, and Technology:Towards a Critical Political Economy of Educational Media”. Eckhardt Fuchs eta Annekatrin Bock (arg.). The Palgrave Handbook of Textbook Studies. New York: Palgrave Macmillan. (115-126)

7.5.- Mugaz gaindiko gobernantza ereduak Euskal Herrian. Akitania Berria, Euskadi eta Nafarroako Euroeskualdearen eta Mendebaldeko Eremu Funtzionalaren kasuen azterketa

Galder Sierra Zapirain

Mugaz gaindiko gobernantza ereduak Euskal Herrian. Akitania Berria, Euskadi eta Nafarroako Euroeskualdearen eta Mendebaldeko Eremu Funtzionalaren kasuen azterketa.

Mugak nazio-estatu burujabeen botere politikoaren zedarritzaile nagusietakoak izan dira, XVII. mendetik hona. Botere politikoa, ordea, nekez izan da estatuen jabetza esklusiboa; estatuek goitik eta behetik banatu behar izan dute. Deszentralizazio prozesu horiek II. Mundu Gerratik aurrera nabarmen areagotu dira, maila anitzetako gobernantza ereduei bide emanez. Gure inguruneko herrialdeei dagokienez, europar integrazioak marko orokorra jarri die prozesu horiei. Berez konplexua den dinamika hori, are korapilatsuagoa suertatu da mugaren inguruko lurraldeetan, non estatuek errezeloz begiratu duten lurralde horiek botereaz egin zezaketen erabilpena, mugaren beste aldean kokatzen direnekin aritzeko orduan.

Gaiaren inguruko literaturan oinarrituta, aurkezpen honek mugaz gaindiko gobernantza mota ezberdinak aztertzeko tipologia bat proposatzen du, hiru ereduetan oinarrituta. Lehenengoak, eredu federalisten logika deszentralizatzailean oinarrituta ere, ezarrita dauden mugak lurraldetu edo indartuko lituzke, subirautzaren azken jabetza estatu-nazioen esku uzten duen heinean. Bigarren ereduak, estatu soberanoen gainbeheraren teoriei jarraituz, mugak deslurraldetu edo lausotu egingo lituzke, egungo mundu ultra-globalizatuan mugek beraien zentzua galdu dutela ulertuta. Hirugarren ereduak, berriz, integrazio prozesuek hainbatetan barnebiltzen dituzten eraldaketei jarraituz, mugen birlurraldetzea lekarke, mugek ordura arte izan duten zentzua aldatuz, eta espazio partekatu berriak eraikitzeko tresna bihurtuz.

Tipologia hau gurera ekartzen saiatuko gara, Euskal Herriko instituzio nagusien arteko mugaz gaindiko gobernantza ereduak aztertuz. Zehazki, bi tresna instituzionaletan jarriko da arreta: batetik, Akitania Berriak, Euskadik eta Nafarroak osatzen duten Euroeskualdean; eta bestetik, europar funtsen kudeaketarako sortutako Mendebaldeko Eremu Funtzionalean (AFOMEF). Era honetan, tresna hauek gure herrian indarrean dauden mugak lurraldetu, deslurraldetu edo birlurraldetzen dituzten argitzen saiatuko gara.

7.6.- Komunitate irudikatua ez da homogeneoa. Euskal nazio heterogeneoaren azterketa

Iñaki Zaldua Calleja

Komunitate irudikatua ez da homogeneoa. Euskal nazio heterogeneoaren azterketa.

Testuinguru soziologikoak nortasunen egituraketan eragiten du. Hau da, naziokideak erlekumeko (Berardi, 2017) zelaian duten kokapenaren arabera (Bourdieu, 1991, 2011, 2012), egituratzen dute beraien nortasuna, gertuko baldintzetara moldatuz. Ondorioz, nazionalismoaren eraikuntza diskurtsiboei erreparatzen badiegu, bereziki estaturik ez duten nazionalismoetan ematen direnei, beraien aterkipean egituratzen diren naziokideak era ezberdinean egituratuko dituzte beraien nortasun diskurtsoak, egituran eraginda. Alegia,nazioa habitus gisara identifikatuz gero, egitura egituratu egituratzailea, ezaugarrien dinamismoa aztertzeko aukera izango dugu.

Gure azterketan euskal nazionalismoaren periferia izan dugu aztergai. Alegia, euskal nazionalismoak aldarrikatzen duen lurraldeko mugaldean, non nazio diskurtso hegemonikoa egikaritu ezin den eremuan, abertzaleak elkarrizketatu eta kasu bakoitzeko nortasun-elementuak identifikatu ditugu. Ondorioz, komunitate irudikatuaren heterogeneotasuna ikuskatu eta ezaugarritu dugu; kasuen arabera ezaugarri hauek aldatzen direla konfirmatuz

8.- Euskal Herriko eraikuntza nazionalerako ezaugarritzea

8.1.- Sarrera.
Introduction

Nerea Aramendia

Euskal Herriko eraikuntza nazionalerako ezaugarritzea

Eskuartean dugun testuak, orokorrean, burujabetzen inguruko eta, zehazki, *Euskal Herriko eraikuntza nazionalerako ezaugarritzea*ren inguruko hausnarketak eta ikerketa-ildoak biltzen ditu. Hala, izenburu horren pean antolatutako komunikazio mahaian aurkeztutako gogoetak harilkatuko ditugu hurrengo lerroetan. Beraz, nazionalismo kulturaletik, nazionalismo emergenteetara bidaiatuko dugu; haren autogobernua, muga, estatus politikoa eta ulermenaren garapena zeharkatuz. Horretarako, Ander Loyolaren, Gorka Fraetersen, Onintze Azpitarteren, Jon Garroren, Mikel Aparicioren eta Haritz Azurmendiren komunikazioak oinarri gisa izango ditugu.

Hasteko, Ander Loyola, Nafarroako autogobernuak zein nortasunak duten izaera performatiboaz mintzatu da. Haren esanetan, Nafarroako erkidegoaren subjektibitate juridiko eta instituzionala zein "navarrismoaren" nortasun politiko eta soziala, Espainiar Estatuko trantsizioaren baitan jazotako gatazka ideologikoen eraginpean eraiki ziren. Beraz, 1982an "LORAFNA"rekin eraikitako "foralitate" berriaren gisara, subjektibitate juridiko eta identitario berriak sor daitezkeela mahaigaineratu du.

Gorka Fraetersek, berriz, Euskal Herria bereizten duen mugaren inguruan solasteko, estatu-bereizketa gauzatzen dituzten baldintza historikoak aztertu ditu. Horretarako, kasu azterketa abaitu du; Xareta, Bera eta Etxalarko tokiko mugaldearen bereizketa era integralean ikertuz. Aditzera eman duenez, aurreko mendean zehar Euskal Herriko mugaren bi aldeetako elkarren arteko dependentzia materialak nabarmen egin du behera. Eta horrek, euskal mugaldearen sostengarritasuna kolokan jartzen du.

Onintze Azpitartek, ordea, Euskal Autonomia Erkidegoko estatus politiko berriaren inguruan aritu da; eta horretarako Naziometroaren datuak arakatu ditu. Horretarako, Hego Euskal Herriko alderdi politiko abertzaleek (Eusko Alderdi Jeltzalea eta Euskal Herria Bildu) zein gazte mugimendu edota antolakunde abertzaleek (Eusko Gaztedi-EGI eta Ernai) estatus politiko berriaren gainean adierazi dituzten iritziak, helburuak nahiz proposamenak aztertu ditu. Era berean, 2023an Naziometroak argiratutako lurraldetasunaren inguruko datuen inguruan, Hego Euskal Herriko ordezkari abertzaleek zer iritzi duten ere jaso du. Hortaz, euren arteko adostasun zein desadostasun nabarienak bildu eta plazaratu ditu.

Hurrengo hizlaria Jon Garro izan da. Berak Eusko Alderdi Jeltzalearen (EAJ) diskurtsoaren bilakaera aztertu du euskal nazioaren ulermenari dagokionean. Horretarako, Garrok EAJren begietan euskal nazioa noiz eta nola sortu zen; eta haren parte izateko bete beharreko baldintzen aletzea aztertu du. Eskema hori oinarri hartuta eta EAJk euskal nazioaren ulerkeraren inguruan izan duen bilakaera aztertuta; EAJk kontraesankorrak izan daitezkeen ikuspegiak bere ikuskeraren baitan artikulatzeko gaitasuna izan duela ondorioztatu du.

Mikel Apariciok, EAJren eta Euskal Herria Bilduren marketin politikoa aztertzeko, Jennifer Lees-Marshmenten alderdien orientazioaren teoria baliatu du. Hala, haren teoriari jarraituz, “produktuaren”, “salmentaren” eta “merkatuaren” araberako azterketa egin du Apariciok. Bertan alderdien patroi diskurtsibo zein komunikatiboak identifikatu ditu. Era berean, EAEko eskenatokian nortasun nazionala eragile egituratzaile gisa agertzen denez, kasu hauetarako aproposa den teoria hau erabiliz, alderdien eta herritarren arteko harramana aztertu du.

Azkenik, Haritz Azurmendik nazionalismo kulturalaren teorizazioa izan du hizketa gai; eta horrek aurreko bi mendeetako Euskal Herriko ibilbide historiko, politiko, sozial eta kulturala ulertzeko sortzen duen abagunea. Harek John Hutchinsonek nazionalismo kulturalaren inguruan egiten duen kontzeptualizazioa zein Joxe Azurmendik lurralderatutako pentsamendu eta praxia jaso ditu. Hala, XIX. eta XX. mendeetako euskal nazionalismoaren izaera sakonki ulertzeko, nazionalismo kulturalaren kontzeptuaren garapenaren beharra arakatu du.

Lan-ildo desberdinetatik, Euskal Herriko eraikuntza nazionalerako ezaugarritzeari bultzada eman diote ikerlari hauek. Halaber, Euskal Herriko txoko eta, beraz, abiapuntu anitzetatik heldu diote gaiari. Horrela, Iparraldetik mugak eragiten duen bereizketari erantzuteko beharretik zein Nafar nortasuna eta subjektibitate juridikoa eraberritzeko erronkatik edota EAEko estatus politiko nahiz nazioaren ikuskera ugarietatik igaro gara. Modu honetan, Euskal Herriko naziogintzaren ezaugarritzeak egun aurkezten dituen aukera zein erronketara gerturatuta.

8.2.- Identitatea eta autogobernua politikaren eta zuzenbidearen artean: Nafarroaren kasua

Ander Loyola Sergio

Identitatea eta autogobernua politikaren eta zuzenbidearen artean: Nafarroaren kasua

Nafarroa, subjektu juridiko-instituzional gisa, eta nafartasunak, identitate soziopolitiko gisa, asko zor diote Espainiako Trantsizioan jazo ziren gatazka ideologiko eta historikoei. Izan ere, gatazka horien inguruan izandako eztabaida politikoek baldintzatu zuten gaur egungo lege- eta erakunde-esparrua. Hala, Nafarroari garaiotan emandako trataera bereziak bere erakundeetan, nortasunean eta autogobernuaren egituratzean eragin zuen, zeinak guztiak "navarrismoa" identitate gisa ulertzeko orduan emandako talketan oinarritzen da; izan diktaduraren erregimenaren jarraipenaren eta hausturaren arteko talka, edota baita Nafarroaren espazio politikoak eta orduko euskal lurraldeekin lotzeko edo zatitzeko borondatea.

Hala, Nafarroari ordena politiko berriaren barruan emandako eginkizuna ez datza bakarrik lege- eta erakundetze berrian, baizik eta egia absolutu eta aldaezintzat hartzen diren nortasunari, mitoei eta dogmei buruzko eztabaida historikoetara ere heltzen zaio. Eztabaida hauen erdigunean, bereziki, Nafarroako kontzientzia historikoan sakon errotuta dauden foruak leudeke, Nafarroako egitura instituzionalaren, identitatearen eta autogobernuaren giltzarri izan direnak eta, aipatutako gatazken ostean, 1982ko 13/1982 Lege Organikoaren onarpenarekin —Nafarroako Foru Eraentza Berrezarri eta Hobetzeari buruzko Legea (LORAFNA) izenez ezaguna— “foralitate” berritu batera bideratu zirenak, autogobernurako eskubide historikoak eguneratu eta erakunde demokratiko berrietara egokitzeko asmoz.

Auzia da mito eta irudikapenal ez direla estatikoak, ebolutiboak eta dinamikoak baizik. Horregatik, gaur egungo erronka eta berrinterpretazioei aurre egin beharko diete, euren ustezko zaharkitzapenaren ondorioz, konstituzio-esparruaren eskakizunek bultzatuta eta agertoki politiko berrien garapenak eraginda, itzulpen juridiko-instituzional berrietara eraman daitezkeelarik.

8.3.- Euskal Herriko estatu-bereizketaren baldintza historikoak eta Xareta, Bera eta Etxalarko mugaldea gaur egun

Gorka Fraeters Irigoien

Euskal Herriko estatu-bereizketaren baldintza historikoak eta Xareta, Bera eta Etxalarko mugaldea gaur egun.

Ipar eta Hego Euskal Herrien arteko harremanen bazterketa epistemikoa gainditzeko beharretik abiatuta, Master Amaierako Lan honek Euskal Herriaren estatu-bereizketa bideratu duten baldintza historikoak aztertzen ditu, Schengen aroko mugaldearen eguneroko kohesioa neurtzeko.

Lehenengo zatian, muga-teoria postmodernoaren ekarpenak eta muga propioak sintetizatzen ditugu europar estatugintzaren eta fazerien historiografia kritiko batekin. Erakusten dugunez, marko geopolitiko klasikoak ez dira nahikoak frantziar eta espainiar estatuen eta eskala ekonomikoen arteko bereizketa espaziala azaltzeko, baldintza tekniko-ideazional, herrikoi eta politiko-ekonomikoak ere integratzea ezinbestekoa dela azpimarratuz.

Lan honen bigarren zatian, elkarrizketa erdi-egituratuak, behaketa etnografikoa, lehen mailako iturriak eta ikerketa erabilgarriak uztartzen ditugu Xareta, Bera eta Etxalarko tokiko mugaldearen estatu-banaketa eratzen duten elkarreragin aldeaniztunak historizatu eta holistikoki ezaugarritzeko. Argudiatzen dugunez, lotura etnolinguistiko sakon eta iraunkorrek oraindaino mugaz gaindiko egunerokotasunaren arruntasuna bermatu duten arren, XX. mendean zehar bi aldeen interdependentzia materiala nabarmenki urritu da—hain zuzen europar mugen ustezko 'irekieraren' alderantziz—euskal mugaldearen epe-luzeko erreprodukzioa arriskuan jarriz.

8.4.- De la nación heredada a la nación elegida: análisis sobre la evolución de la concepción de la nación vasca en el discurso del PNV

Jon Garro

De la nación heredada a la nación elegida: análisis sobre la evolución de la concepción de la nación vasca en el discurso del PNV

Las recientes declaraciones del presidente del Euskadi Buru Batzar (EBB), Aitor Esteban, afirmando que no sabe si su sucesor en el cargo "se apellidará Agirregomezkorta, Martínez o García. O puede que Hassan [...] pero su única patria será Euskadi", han vuelto a centrar la atención en la forma en que el Partido Nacionalista Vasco (PNV) concibe la nación vasca. Las declaraciones de Esteban reflejan una idea de la nación vasca subjetiva y voluntarista, que contradice los planteamientos primordialistas y objetivistas que el partido manifestaba en sus inicios.

El objetivo de esta comunicación será precisamente analizar dicha evolución desde la fundación del partido hasta la actualidad, poniendo el foco en dos aspectos principales: por un lado, cómo y cuándo entiende el PNV que surge la nación vasca; y, por otro lado, los requisitos que debe cumplir cada persona para considerarse miembro de la misma.

Como marco teórico principal, se adoptarán los paradigmas de la nación planteados por Anthony D. Smith. Dada la amplitud temporal que abarca el estudio, nos centraremos en seis momentos históricos que nos ayudarán a contextualizar esta transformación, prestando especial atención a las circunstancias políticas y sociales de cada periodo: la fundación del partido en 1895, la Segunda República, la clandestinidad durante el franquismo, la Transición, el centenario de la formación, y la última ponencia política de 2025. Como partido mayoritario que se sitúa en la centralidad de la política vasca, estudiar la evolución del PNV es en cierta manera una forma de estudiar también la evolución de la sociedad vasca.

En conclusión, el análisis evidencia que el PNV ha logrado, a lo largo de su historia, conjugar simultáneamente en su discurso distintas formas de concebir la nación vasca,incluso cuando estas puedan resultar, en principio, contradictorias.

8.5.- Emerging Nationalisms and Party Orientation: A Political Marketing Analysis of PNV and EH Bildu

Mikel Aparicio Zorroza

Emerging Nationalisms and Party Orientation: A Political Marketing Analysis of PNV and EH Bildu

This paper explores Jennifer Lees-Marshment's Party Orientation theory and applies it to the electoral dynamics between the Basque Nationalist Party (PNV) and EH Bildu in the Basque Country, where national identity plays a pivotal role in political competition. Lees-Marshment's framework, widely recognised in political marketing research, distinguishes three orientations — product, sales, and market — that clarify how parties shape their programmes and connect with the electorate, especially in contexts where identity is a core political driver.

A product-oriented party prioritises its founding principles and its distinct national vision, maintaining a coherent ideological offer without significant concessions to external demands. A sales-oriented party retains its key ideas but relies heavily on persuasive communication to broaden support, often emphasising identity markers to boost electoral appeal. In contrast, a market-oriented party adapts its policies proactively to voter expectations, tailoring its message and proposals to social trends and the prevailing political climate, with particular sensitivity to national and regional identity concerns.

Lees-Marshment's model thus serves as a valuable lens for examining how nationalist parties such as PNV and EH Bildu design their political marketing in competitive and fragmented settings. Applying this perspective helps to pinpoint their campaign and messaging strategies and sheds light on how these parties maintain and reshape ties with voters in plural identity contexts. Moreover, this approach offers comparative insights for analysing similar nationalist movements elsewhere, enhancing its relevance for broader studies of party competition.

Keywords: Jennifer Lees-Marshment, political marketing, party orientation, nationalism, Basque Country, PNV, EH Bildu, political strategy.

8.6.- Nazionalismo kulturalaren teorizazioaz eta horrek Euskal Herrian duen gaurkotasunaz

Haritz Azurmendi Arrue

Nazionalismo kulturalaren teorizazioaz eta horrek Euskal Herrian duen gaurkotasunaz

Komunikazio honek nazionalismo kulturalaren teorizazioaz gogoeta egin nahi du, bereziki horrek Euskal Herriaren eta euskal nazionalismoaren azken bi mendeetako bilakaera historiko, politiko, sozial eta kulturala ulertzeko egin dezakeen ekarpenaz.

Hipotesi modura, proposatuko da nazionalismo kulturalaren kontzeptu argi batek lagunduko lukeela XIX. eta XX. mendeko euskal nazionalismoaren agerpenak orain arte baino modu konplexuagoan, zehatzagoan eta historizatuagoan aztertzen. Era berean, egungo abertzaletasunaren inguruko eztabaidetan ere tresna teoriko garrantzitsua izan daitekeela argudiatuko da.

Horretarako, lehenik eta behin, nazionalismo kulturalaren kontzeptua argituko da, bereziki John Hutchinsonen (Hutchinson 1987; 1999) kontzeptualizaziotik eta Joxe Azurmendiren pentsamendu eta praktika kokatutik (Azurmendi Arrue 2019b; 2019a; Azurmendi-Arrue eta Garmendia Castaños 2019) abiatuta.

Argipen teoriko horrekin batera, Euskal Herriko akademian, nazionalismo ikerketetan, kontzeptuak izan duen presentzia urriaz egingo da gogoeta, bereziki horrek sortu izango lituzkeen hutsune interpretatiboez. Horrela, euskal nazionalismoaren genealogiaren nahiz gaur egungo egoeraren inguruan dauden zenbait ikuspegi (Zabalo eta Odriozola 2017; Zabalo Bilbao eta Odriozola Irizar 2017) berrikusi eta aberastea espero da, baita, etorkizunera begira, abertzaletasunaren baitan egon daitezkeen berrikuntzak ulertzeko gako gehigarriak eskaintzea ere.

8.7.- Euskal Autonomia Erkidegorako estatus politiko berria eta Naziometroaren datuak: alderdi politiko eta gazte erakunde abertzaleen ikuspegiak eta proposamenak

Onintze Azpitarte Lopez

Euskal Autonomia Erkidegorako estatus politiko berria eta naziometroaren datuak: alderdi politiko eta gazte erakunde abertzaleen ikuspegiak eta proposamenak.

Euskal Autonomia Erkidegorako Estatus Politiko Berriaren inguruko eztabaidak garrantzia hartu zuen 2024ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetan eta ondorengo garai politikoan. Testuinguru horretan, eta gaiaren gaurkotasuna kontuan hartuta, ikerketa honetan euskal alderdi abertzaleen (Eusko Alderdi Jeltzalea eta EH Bildu) eta gazte mugimendu edo antolakunde abertzaleen (Euzko Gaztedi-EGI eta Ernai) iritziak, helburuak eta proposamenak aztertu ditugu EAEko Estatus Politiko Berriari dagokionez. Halaber, gizarte mobilizazioaren dimentsioa aintzat hartzeko asmoz, Naziometroan (2023) lurraldetasunaren auziaren inguruan jasotako datuei buruz ordezkari abertzaleek egiten duten balorazioa ere aztergai izan dugu.

Horretarako, euskal alderdi zein gazte erakunde abertzale bakoitzeko kide bana elkarrizketatu dugu. Horrenbestez, ondorioztatu dugu EAEko Estatus Politiko Berriaren inguruan alderdi zein gazte erakunde abertzaleek zenbait iritzi, helburu eta proposamen partekatzen dituztela -hala nola, une politikoaren irakurketan edo EAEko Estatus Politiko Berriak jaso behar dituen gutxieneko edukietan-, baina, era berean, desadostasunak ere badituztela, adibidez, akordiorako borondateari edo lurraldearen ulermenari dagokionez. Azkenik, euskal gizartean lurraldetasunari buruz nagusi diren iritziak partekatzen ote dituzten egiaztatu dugu, eta baita iritzi horiek alderdi eta gazte erakunde abertzaleen diskurtsoaren eta estrategiaren eraketan duten eragina ikusi ere.

Ikerketa hau Subiranotasuna Europako Herrietan Masterrean egindako Master Amaierako Lana da, 2024ko urrian aurkeztua eta defendatua.

9.- Estatugintza eta sezesio-prozesuak

9.1- Sarrera. Presentation

Eki Etxebarria

State Building, Secession, and Territorial Politics

This section brings together a set of contributions that explore contemporary processes of state-building, secession, self-governance, and territorial mobilization from an interdisciplinary perspective in different geographical contexts like Catalonia, Scotland, Faroe Islands and Flanders. Taken together, the papers challenge static understandings of secessionism and self-government demands by highlighting their meanings, trajectories and embeddedness in broader political, institutional, and cultural contexts.

Firstly, by examining the trajectories of governing nationalist parties in Catalonia and Scotland, Takan Çiftçi analyzes how stateless nationalist and regional political parties (re)construct the meanings of territorial goals. Territorial claims are often articulated through flexible framings. In these cases, the boundary between full rupture and enhanced self-government becomes blurred, especially as critical junctures such as independence referendums approach. Rather than presenting secession as a complete “rupture”, nationalist actors frequently reframe it as a continuation or deepening of existing autonomy arrangements, thereby broadening their appeal while navigating legal and political limits.

Secondly, in a similar vein to the previous paper, Daniel Cetrá examines the transformation of political discourse in Catalonia after the 2017 independence attempt until 2023, focusing on rhetorical strategies, affective registers and speech acts. Depolarization is a key concept, understood as a shift in affective distance between political camps. This process should be interpreted as a pragmatic recalibration of intergroup relations driven by institutional incentives.

Thirdly, the contribution of Matthias Scantamburlo, Felix Schulte and Maria Ackrén analyze the causal impact of “lost autonomy triggers” – sudden and symbolically charged events that can catalyze rapid shifts toward secessionist mobilization –, focusing on two cases: the 1992 Great Bank Affair in the Faroe Islands and the 2010 Spanish Constitutional Court decision to reform Catalonia’s autonomy statute. This research underscores the importance of proximate causes and political perception in explaining why secessionist waves emerge.

Fourthly, Onur Isci traces the long-term ideological transformation of the Scottish National Party, showing how its gradual consolidation around a left-of-centre, social-democratic orientation reshaped both the party’s identity and the broader independence movement. This analysis highlights the interplay between ideological realignment and the construction of a distinct national identity.

Fifthly, beyond party politics, Pau Torres broadens its analytical lens to include geographical dimensions of territorial mobilization. Comparative research on island territories demonstrates that insularity is associated with higher levels of support for regionalist and secessionist parties, not merely due to material grievances but also because of distinctive identity-formation processes due to isolation.
Lastly, Michel Huysseune analyses the role of language and culture in the case of the Flemish movement, as a source of consensus but also conflict. In fact, the desire to high culture in Dutch is divisive, following the traditional cleavage between Catholics and anti-clericals. Additionally, the author highlights how self-government has transformed its cultural aspirations and led to the demobilization of the Flemish movement and the polarization of public opinion.

Overall, the contributions in this section advance a nuanced understanding of secession and state-building as fluid and multi-dimensional processes. By integrating strategic, institutional, ideological, cultural, and affective perspectives, they move beyond reductionist accounts and offer richer insights into how territorial politics are constructed, contested, and transformed in contemporary Europe and beyond.

9.2- Making the meaning of secession: the Scottish and Catalan cases prior to the independence referendums

Atakan Çiftçi

Making the meaning of secession: the Scottish and Catalan cases prior to the independence referendums

What do stateless nationalist and regionalist parties (SNRPs) understand by secession and autonomy, or more broadly, self-governance? Are these concepts fixed and homogeneous or are they subject to either abrupt or gradual changes? How do these concepts or strategies take shape during critical junctures? By raising these questions, this study explores the meaning-making processes of self-government goals in Catalonia and Scotland. Focusing on the changing territorial strategies of Democratic Convergence of Catalonia (Convèrgencia Democràtica de Catalunya, CDC) and the Scottish National Party (SNP), two mainstream and governing nationalist parties in their respective entities, it invites to interrogate the very meaning of secessionism, in terms of a territorial strategy, based on the independence attempts of these parties via referendums.

In Scotland, an independence referendum was held on September, 18, 2014 by the devolved government led by the SNP. Despite the victory of the pro-union stance, a significant 44.7% of voters supported independence in a referendum that saw an exceptionally high turnout of 84.59%. Moreover, in the general and Scottish parliament elections held after the referendum, the SNP succeeded to increase its vote share and continued to govern the devolved administration.

Unlike Scotland, in Catalonia, the Spanish central government refused to grant permission for the autonomous government to hold an official and binding independence referendum. Without the approval from the central government, the pro-independence Catalan government, led by CDC in coalition with the Republican Left of Catalonia (Esquerra Republicana de Catalunya, ERC), decided to unilaterally organize a referendum on October 1, 2017. Despite the Spanish government's attempts to block the vote through police intervention, turnout reached 43 percent of the electorate, and over two million ballots (90 percent of those cast) favored independence. Following the unilateral referendum and the subsequent declaration of an independent Catalan Republic, the central government, with the endorsement of the Constitutional Court, announced the dissolution of the Catalan government and parliament. However, in the snap elections held after the dissolution, secessionist parties managed to retain their majority in the Catalan parliament and succeeded in forming a new government.

Beyond these two cases, the growing influence of SNRPs in party politics and the rise of secessionism on a global scale have made self-governance strategies an increasingly relevant topic in the study of territorial politics and stateless nationalism. However, the Catalan and Scottish cases hold a special place in advancing this research, as the governing parties in both went beyond rhetorical commitments and took radical, tangible steps toward independence by organizing referendums. Moreover, the fact that these independence initiatives were led by relatively moderate and mainstream parties within the SNRP family makes these two cases even more puzzling.

Scholars have largely treated self-governance strategies as constant and homogeneous. However, a closer examination of the territorial strategies of SNRPs reveals that these goals are far more dynamic and variable than commonly assumed. This finding compels us to reconsider one-dimensional, reductionist approaches to SNRP strategy. Accordingly, drawing on interpretative approaches to institutional change, this study investigates how political actors themselves (re)construct the meaning of territorial goals, rather than presuming these concepts have static or universally agreed definitions. This perspective is reinforced by an emphasis on positional blurring in territorial strategies.

The analysis demonstrates that, as critical junctures (such as referendums) approach, SNRPs rationally blur the line between “rupture” (full independence) and “bargaining” (enhanced autonomy). Consequently, in both Catalonia and Scotland, the push for independence was reframed as an extension of self-governance rather than as a complete rupture. This framing allowed the parties to broaden their public appeal while navigating institutional constraints. This suggests a theoretical reframing: secession is not merely a radical end-goal but can serve as a “radical means to achieve moderate ends.”

This study employs process tracing and in-depth semi-structured interviews conducted in both countries. It investigates the nature of secessionism by exploring the tension between radicalism and moderation. Drawing on the literature on party politics and institutional change, it further analyzes the concept of positional blurring in territorial strategies. Building on this theoretical framework, the study examines how the leaderships of the CDC and SNP redefined their territorial strategies in the lead-up to the independence referendums, in response to competing conceptualizations of secessionism.

9.3- Words After the Storm: Party Rhetoric and the Limits of Depolarisation in Post-Secessionist Catalonia

Daniel Cetrá

Words After the Storm: Party Rhetoric and the Limits of Depolarisation in Post-Secessionist Catalonia.

What happens to sovereignty and to unionist claims after a failed secessionist bid? This paper explores the transformation of political discourse in Catalonia following the 2017 independence attempt, examining how imaginaries of national belonging and political legitimacy are renegotiated. We analyse how Catalan political parties articulated the national question between 2017 and 2023, with particular attention to rhetorical strategies, affective registers, and speech acts.

Depolarisation is conceptualised not merely as rhetorical moderation, but as a shift in affective distance between political camps—a recalibration of antagonism that opens (or forecloses) space for emergent forms of coexistence. Using sentiment analysis of social media and the Thomas-Kilmann conflict resolution model, we trace persistent polarising rhetoric alongside modest movements toward discursive détente, led notably by the anti-independence PSC and the pro-independence ERC, both incentivised by political interdependence.

Our findings suggest that discursive depolarisation does not represent a linear resolution of conflict, but rather a pragmatic recalibration of intergroup relations driven by institutional incentives. It reflects a shift away from zero-sum imaginaries of sovereignty toward more contingent and negotiated forms of political coexistence—fragile, reversible, but politically significant.

Keywords: sovereignty; depolarisation; nationalism; Catalonia; discourse

9.4- Schulte eta Ackrén: Lost Autonomy Triggers and the Rise of Secessionism

Matthias Scantamburlo

Schulte eta Ackrén: Lost Autonomy Triggers and the Rise of Secessionism.

While secessionist movements have surged globally over the past century, the prevailing structuralist and institutionalist approaches inadequately capture the dynamics of secessionism. We argue that lost autonomy triggers, sudden transformative events symbolizing a loss of autonomy for ethnic minorities, can be profoundly disruptive, eliciting pro-secessionist backlashes. Despite their significance, the causal impact of such triggering events remains underexplored. We investigate two typical cases: the 1992 Great Bank Affair in the Faroe Islands and the 2010 Spanish Constitutional Court decision to reform Catalonia's autonomy statute. Using Synthetic Control Models, we demonstrate that these triggering events were essential for the subsequent secessionist waves, which would not have occurred otherwise. Qualitative process tracing analyses further support our findings, indicating that these events were perceived as highly disruptive, causing significant shifts in public opinion and prompting political responses. Our findings underscore the importance of recognizing lost autonomy triggers as proximate causes of secessionism.

9.5- The SNP's Ideological Transformation and Its Impact on the Scottish Independence Movement

Onur Isci

The SNP's Ideological Transformation and Its Impact on the Scottish Independence Movement.

Since the 1980s, the Scottish National Party (SNP) has distinguished itself among Europe's sub-state nationalist parties by embracing a clearly articulated left-of-centre political ideology. Yet this positioning does not fully align with the early history of Scotland's national movement. Between the emergence of the modern movement in the 1930s—initially backed by only marginal support—and the late 1970s, the SNP refrained from anchoring itself to any singular ideology. Instead, it presented itself as a "third way" between the UK's Labour and Conservative parties, arguing that neither mainstream party genuinely represented Scotland's interests and that only the SNP existed solely for Scotland.

The failure of the 1979 devolution referendum—undermined by low turnout requirements—proved a watershed moment for both the party and the wider independence movement. Internally, new left-of-centre factions coalesced around the "79 Group," while externally the harsh neoliberal policies of the Thatcher era heightened Scottish grievances and sharpened the SNP's critique of Westminster.

This paper examines how and why the SNP institutionalized a socialist-tinged discourse into its official party ideology and assesses the effect of this shift on Scotland's independence campaign. Drawing primarily on articles from 79 Group News, the group's 1980s newsletter, and on speeches and interviews given by key party figures—most notably Alex Salmond—in the 1990s and beyond, it traces the discursive evolution that underpinned the SNP's repositioning. In doing so, the study sheds light on the interplay between ideological realignment and the construction of a distinct Scottish national identity, contributing to our broader understanding of identity, territoriality, and state-building in stateless nationalisms.

9.6- Claiming the isle? Islandness, identity and territorial demands

Pau Torres

Claiming the isle? Islandness, identity and territorial demands

This article explores the relationship between insularity and territorial demands, focusing on whether insular territories are more likely to support regionalist and secessionist parties. To address this question, we compare electoral support for such parties across island and mainland territories using a large-N dataset. Additionally, we explore explanatory logics grounded in the literature on nationalism to better understand the drivers of these patterns.

Our findings indicate that insular territories consistently display higher levels of support for regionalist and secessionist platforms. This trend is not solely attributable to shared grievances but is also shaped by distinct identity formation processes fostered by geographical isolation. By examining how islandness interacts with territorial demands, this study offers new insights into the political relevance of insularity and contributes to the broader literature on subnational mobilization and territorial autonomy.

9.7- Exploring the role of language and culture in the flemish movement

Michel Huysseune

Exploring the role of language and culture in the flemish movement

The role of language and culture in nationalism, especially in the case of minority nationalist movements, is well-acknowledged, with a focus on its role in identity-a□irmation. In addition to its contribution to identity discourses, culture also implies a vision of a future society to be realized by national emancipation. As such, however, it may equally be divisive within minority nationalist movements, following ideological cleavages.

I will analyse through a short historical overview how language and culture are both sources of consensus and conflict through the case-study of the Flemish Movement (including both its nationalist and non-nationalist components). Since Flanders has now full competences on educational and cultural matters, I will also highlight how self-government has transformed the Flemish movement and its cultural aspirations.

From its emergence in the mid-19th century, the Flemish movement did not only promote the use of the Dutch language but was also focused on increasing its social prestige and on the cultural uplift of the Flemish population. The Flemish Movement, all tendencies confounded, has shared these goals that have remained at its core. However, while there was an elite consensus on language politics, the shared desire to develop a high culture in Dutch was also divisive, following the traditional cleavage in Flanders between Catholics and anti-clericals.

The self-government Flanders has acquired (from 1970 on) has not fundamentally altered language politics and elite attitudes towards the use of language. It has, however, led to the demobilization and fragmentation of the Flemish movement. One of the outcomes of this evolution is that opinions on culture are much more polarized than in the past, between nationalists and non-nationalists, between left and right, and between partisans and opponents of commercial culture.

10.- Antolakuntza ereduak, erabakitze eskubidea eta autodeterminazioa

10.1.- Sarrera.
Introduction

Joseba Permach

Antolakuntza ereduak, erabakitze eskubidea eta autodeterminazioa

Komunikazio mahai honen helburua erabakitze eskubide eta autodeterminazio prozesuen baitan ematen diren antolakuntza eredu zehatzak aztertzea izan zuen helburu.

Lehenik eta behin Cristina de Luciok Siriako Ipar-Ekialdean herri kurdistanaren antolaketaren berri eman zigun zeinean, eta beti ere haren ustez, proposamen konfederal bat garatzeko gaitasuna izan duten. Prozesu horren hasieran , Kurdistan herriaren autodefentsak izan zuen lehentasuna, bainaa gerora, lurralde, etnia eta erlijio ezberdinen arteko gobernantza eredua erakitzeko baliagarria izan da: Hein berean, prozesu demokratiko horretan emakumeek bete duten oinarrizko funtzioa ere azpimarratu zuen.

Bigarrenik, Jose Maria Rivadeneyrak lurraldetasunaren eta erabakitze eskubidearen inguruko gatazka historikoak askatzeko, baita ere gizarte askoren errealitate multikultural berriak eragindako gatazka berriei aurre egiteko aukera zehatz batetaz aritu zen. Horretarako, estatuek lurraldeetan izan duten monopolioa apurtzea da. planteatzen duena eta, beraz, Westfaliako subiranotasunaren edo estatu subiranoaren kontzeptua gainditzea. Norabidea, beraz, estatu plurinazionalaren kontzeptua inbertitu eta lurralde multiestatalen kontzeptua garatzea da proposatu zuena.

Hirugarrenik, Isaias Barreñada Bajok Saharako herriaren estatalizazioaz mintzatu zitzaigun. Haren ustez gatazkaren izaera kolonialak ondorio zuzenak izan ditu bere garapenean eta bi elementuren gainean hausnartzea proposatu zigun: batetik, estatuen gainetikako eraikuntza identitarioa azpimarratuko du eta, bestetik, 1976tik aurrera exilioan kokatutako estatuak bete duen funtzioa eta Marokoko gobernuaren erantzuna.

Azkenik, Valentin Clavé-Mercier-ek Maori herriak Zelanda Berrian eta Covid-19aren testuinguruan garatutako antolakuntza eta zaintza prozesuaren berri eman zigun. Haren ustez, pandemiaren testuinguruaren berezitasunak aukera eman zion aipatu herriari haren autogobernuan eta estatalizazio prozesuan urrats berriak emateko eta egoera zaila zein hori aukera batean bihurtzeko.

Zinez, ekarpen interesagarriak izan ziren denak. Horien bidez, barneratu ahal izan genuen herri eta testuinguru ezberdinek estrategia eta prozesu ezberdinak erakartzen dituztela, beti ere, herrien erabakitze eta autodeterminazio prozesuetan antolakuntza eredu eta urrats ezberdinak martxan jartzeko eta aurrera egiteko.

10.2.- Descentralizar el poder: la propuesta confederal de los kurdos en el norte y este de Siria

Cristina de Lucio Atonal

Descentralizar el poder: la propuesta confederal de los kurdos en el norte y este de Siria

Durante la última década, la región kurda en el norte y este de Siria, conocida como "Rojava" ha protagonizado transformaciones políticas sin precedentes, entre ellas la construcción de un modelo de autogobierno multiétnico, sostenido en los principios del "confederalismo democrático", una propuesta del movimiento kurdo que ha servido de brújula política para promover la democracia de base y la participación de las mujeres en la región. Implementado en un contexto de guerra, el confederalismo ha articulado a diversos sectores de la sociedad, partidos políticos, grupos de autodefensa y organizaciones permitiendo la construcción de una alternativa no estatal de convivencia, inicialmente entre la población kurda, pero que con el paso de los años se ha convertido en un espacio de enunciación de la diversidad étnica y religiosa de la región.

En este sentido, esta comunicación sostiene que el confederalismo democrático implementado a través de la Administración Autónoma del Norte y Este de Siria (AANES) ha construido un marco de alianza entre diversos componentes de la sociedad siria a nivel étnico, político, religioso y de género que cuestiona los nacionalismos, estatales y no estatales, apelando a la creación de estructuras de participación y toma de decisiones multinivel e interrelacionadas. Siguiendo esta premisa, el objetivo de esta comunicación es reflexionar en torno a las posibilidades de este proyecto autónomo de descentralizar el poder, analizando dos cuestiones principales: por un lado, la organización de las mujeres al interior del autogobierno y, por otro, la creación de una nueva cultura política de participación en un país marcado por el autoritarismo.

Palabras clave: kurdos, confederalismo, autogobierno, democracia de base, Siria

10.3.- Lurraldea eta subirotasuna: Westfaliatik harago /Territorio y soberanía: más allá de Westfalia

José María Rivadeneyra

Lurraldea eta subirotasuna: Westfaliatik harago /Territorio y soberanía: más allá de Westfalia

Estaturik gabeko nazio gehienek estatu propioa sortzea dute helburu, epe luzean nazio gisa bizirauteko bide bakartzat hartuta. Ez dago ezarrita zein den jarraitu beharreko estatu-eredua, baina badirudi nazio-estatua edo horren aldaeraren bat (estatu plurinazionala, estatu plurikulturala) izan behar duela. Hori bai, estatu-eredu hori edozein izanda ere, bada gaur arte nahitaezkoa dirudien premisa bat: estatuaren eta lurraldearen arteko harreman bana-banakoa. Lurralde bat, estatu bat.

Premisa hori da estaturik gabeko nazioek estatalitatea lortu ahal izateko duten oztopo nagusienetako bat, nazio bat estatu subirano berri gisa eratu ahal izateko, lurralde zati bat erauzi behar baitzaio jada finkatuta dagoen estatu bati edo gehiagori, eta lehenagoko estatu horiek ahal duten guztia egingo dute erauzketa hori gerta ez dadin. Ondorioz, gehienetan, gatazka armatuak dituzte bidelagun estatu berrien sorrerek.

Gainera, sarritan, lehen beste estatu baten parte izan den lurraldean estatu berri bat sortzen denean, biztanleriaren zati batek estatuak ordezkatzen duen nazioarekin bere burua ez identifikatzeak eragiten duen arazoa ez da desagertzen, baizik eta beste aldera pasatzen da. Eta hori ere, askotan, gerran amaitzen da, egun Ukrainaren kasuan ikusten ari garen bezala.

Hemen planteatzen den proposamena estatuek lurraldeetan duten monopolioa apurtzea da. Hau da, Westfaliako subiranotasunaren edo estatu subiranoaren kontzeptua gainditu, egungo estatu plurinazionalaren kontzeptua inbertituz, eta lurralde multiestatalen kontzeptua garatu dezagun. Kontzeptua ez da berria, nazioarteko zuzenbidean subiranotasun partekatua bezala ezagutu dena da, baina bere aplikazioa bi egoeratan mugatu da orain arte: kolonialismo partekatuan eta mugaldeko arazo txikien konponketan. Hemen proposatzen dena da lurralde multiestatalaren kontzeptuaren aplikazioa zabaltzea, eta nazioen eta estatuen arteko gatazkan murgilduta dauden lurraldeetan bere erabilera aztertzea.

Horrelako planteamendu batek erronka izugarriak dakartza, bai teorian, bai praktikan, baina bidea izan daiteke gatazka historikoak askatzeko, baita ere gizarte askoren errealitate multikultural berriak eragindako gatazka berriak bideratzeko modua. Lan honetan, erronka eta aukera horiek zentzuk diren aztertzen da.

10.4.- Sahara Occidental: construcción identitaria y experiencia estatal en el exilio

Isaias Barreñada Bajo

Sahara Occidental: construcción identitaria y experiencia estatal en el exilio

La cuestión saharaui es un caso derivado de una descolonización truncada y de una posterior ocupación que ha dado lugar a un conflicto que perdura hasta hoy.

La identidad nacional saharaui ha cristalizado primero en un contexto colonial, y luego en el marco de un conflicto armado y de fragmentación de la población y del territorio.

Dos elementos singulares merecen una especial atención: la construcción identitaria transnacional, y por otra parte, el papel fundamental desempeñado en este proceso por un Estado en el exilio desde 1976.

La ponencia analizará esta doble dinámica de etnogénesis nacional y de construcción estatal saharaui, y cómo Marruecos ha respondido, primero negando y luego intentando integrar lo hassani.

10.5.- Prefigurative politics and Self-Governance in Indigenous Covid-19 Responses

Valentin Clavé-Mercier

Prefigurative Politics and Self-Governance in Indigenous Covid-19 Responses

Across the world, varied communities deployed grassroots responses to the Covid-19 pandemic. Indigenous peoples were often at the forefront of such self-organised efforts.

They monitored and restricted access to their territories, distributed goods or funds to cover residents' basic needs, designed and distributed preventive information in Indigenous languages, or established their own curfews. However, Indigenous self-organised responses have been so far understudied. Additionally, Indigenous and non-Indigenous grassroots responses to the pandemic have generally been studied through the prism of resilience, mutual aid or solidarity in a crisis context (Chevée, 2021; Nicholls et al., 2025; Travlou, 2021), somewhat overlooking their political character and relevance.

In contrast, this paper explores how Indigenous responses contained a form of prefigurative politics, or a politics "through which alternative forms of social and political organisation can be invoked and tested" (Bonilla, 2015: 150). Māori – the Indigenous peoples of Aotearoa/New Zealand – community responses are taken here as an illustrative case study. Drawing mainly on the preliminary analysis of interviews conducted in 2019-2020 and in July-August 2025 with organisers, spokespeople and volunteers who participated in these Māori responses, this paper reveals how these grassroots efforts exceeded a health-oriented and solidarity-based response to a health crisis. Instead, they represented an opportunity to articulate a prefigurative politics looking at transforming the existing political order and structures by replacing existing forms of governance in the field of state-Indigenous political relations.

Exceptional circumstances, this paper argues, allowed for a moment of political experimentation in which state sovereignty was – explicitly or not – challenged while asserting Māori self-governance. During a few weeks, an alternative form of political order was trialled through the Māori self-organised responses to the Covid-19 pandemic; one that was rooted in a claim of Indigenous sovereignty and connected to an imaginary of political decolonisation. This paper thus proposes two main contributions: the study of prefigurative politics in Indigenous political mobilisation and the exploration of prefiguration as a political tool in the assertion of a contemporary form of Indigenous sovereignty.

11.- Lurraldetasuna eta subiranotasuna

11.1.- Sarrera. Introduction

Jon Azkune

Subiranotasuna eta lurraldea

Nazioari, nazionalismoari edo Estatuari buruzko eztabaidak, desagertu beharrean, etengabe eguneratzen ari dira, galdera berriak planteatuz eta erantzun berriak eskainiz. Subiranotasunaren ideia historikoki eraldatzen joan bada ere, funtsezko elementua izaten jarraitzen du demokratikoki gobernatutako komunitate politikoaren nozioa ulertzeko (Azkune, Zubiaga, Sierra, 2025).

Hinsleyk adierazi bezala, subiranotasunaren kontzeptua “inguruabarrek gizarte politikoaren eta haren gobernu zehatzaren arteko elkarmenpekotasuna agerian utzi zutenean formulatu zen” (Hinsley, 1972: 10). Hau da, subiranotasuna ez da abstrakzio juridiko hutsa, baizik eta komunitate politiko baten eta hura gobernatzeko egitura instituzionalen arteko harreman zehatz bati erantzuten dion kontzeptua.

Ildo berean, Enrique Dusselek azpimarratzen du boterea beti komunitate politikoak duela potentzian (potentia), eta botere hori erreal bihurtzen dela instituzionalizazioaren bidez (potestas) (Dussel, 2006: 31). Horrenbestez, beharrezkoa da bereiztea, batetik, potentia —komunitate politikoaren boterea, haren jatorri eta oinarri ontologiko gisa— eta, bestetik, potestas —instituzioen bidez gauzatzen den botere erreal, enpiriko eta eraginkorra— (Dussel, 2006: 30). Bereizketa hori da, hain zuzen ere, subiranotasunak ahalbidetzen duena: komunitatearen eta haren gobernuaren arteko lotura artikulatzea.

Komunitate politikoaren eta Estatuaren arteko harremana, urritu beharrean, gero eta konplexuagoa bihurtu da eta, horrenbestez, sendotu ere egin da (Hinsley, 1972: 194). Horregatik, subiranotasunaren tesiak zaharkitutzat edo alferrikakotzat jotzen dituzten planteamenduak ahul geratzen dira. Egia da komunitatearen eta Estatuaren arteko harremana aldatu egin dela eta konplexutasun handia hartu duela; hala ere, harreman hori definitzen duten ezaugarri funtsezkoak ez dira desagertu (Hinsley, 1972: 196).

Hinsleyren arabera, antolakuntza politikorako bi baldintza nagusi daude: alde batetik, komunitatearen eta haren Estatu-formen arteko tentsioa; eta, bestetik, Estatuak komunitatearen baitan boterearen tresnak edukitzea (Hinsley, 1972: 195). Baldintza horiek gaur egun ere indarrean jarraitzen dute, ez baitugu aurreikusten komunitatearen eta Estatuaren arteko adiskidetze absoluturik, ezta Estatua deuseztatzeko aukera errealik ere. Ondorioz, subiranotasunak beharrezko gizarte-harreman gisa jarraitzen du, komunitate politikoaren eta Estatuaren arteko artikulazioa ahalbidetzen duen egitura gisa.

Ikuspegi horretatik, subiranotasuna ezin da ulertu soilik eskumen-zerrenda edo estatus juridiko moduan (Larrinaga, Etxebarria, Azkune, 2026). Boterearen jatorria —komunitate politikoa— eta boterearen egikaritzea —erakundeak— lotzen dituen harreman dinamikoa da. Horregatik, subiranotasunaren auzia ez da desagertu globalizazioaren garaian; aitzitik, berritu egin da, nazioarteko botere-egituren eraldaketek, integrazio supranazionalek eta barne-aniztasunek komunitate politikoaren eta Estatuaren arteko lotura berriz pentsatzera behartu gaituztelako.

Globalizazio unipolarraren krisia eta “multipolaritate subiranista”

Testuinguru horretan kokatzen da Rubén Cela Díazen ekarpena. Bere azterketak subiranotasunaren dimentsio geopolitikoa jorratzen du, globalizazio neoliberal unipolarraren krisia abiapuntu hartuta. Azken hamarkadetako ordena globalak estatuen subiranotasuna ahuldu du, demokraziaren edukia higatu eta desberdintasunak sakondu ditu. Horren ondorioz, subiranotasunaren aldeko erantzun politikoak indartu egin dira, bai estatuen baitan, bai estaturik gabeko nazioen artean.

Cela Díazen proposamen teoriko nagusia “multipolaritate subiranista” kontzeptua da. Haren arabera, trantsizio historiko baten aurrean gaude: mundu-ordena unipolarretik sistema multipolar eta multizentriko baterako bidean, non nazioen eta herrien autogobernu errealak berriro zentraltasuna hartuko duen. Ez da isolamenduaren aldeko aldarria, baizik eta lankidetzan oinarritutako nazioarteko harreman eredua, esku-hartze hegemonikorik gabea eta herrien autodeterminazio-eskubidea errespetatuko duena.

Ikuspegi horrek subiranotasuna berraktualizatzeko beharra azpimarratzen du: ez soilik estatu-botere formal gisa, baizik eta herriek beren etorkizuna erabakitzeko duten gaitasun erreal gisa.

Subiranotasunaren artikulazio kolektiboa: Fòrum Sobiranistaren esperientzia

Dimentsio geopolitikotik mugimendu politiko antolatuen mailara jaitsita, Ricard Vilaregutek eta Toni Trobat-ek Fòrum Sobiranistaren hamar urteko ibilbidea aztertu dute. Plataforma honek ezkerreko subiranismoaren inguruko hausnarketa- eta lankidetza-gune gisa jardun du, hainbat erakunde eta fundazio elkartuz eta analisi partekatuak sustatuz.

Vilaregutek azpimarratzen du Fòrumaren espiritua “diagnostiko partekatuak eta erantzun pluralak” eraikitzea dela, gizarte-, ekonomia- eta teknologia-aldaketa sakonen aurrean. Bere analisia inpaktu substantibo, sinboliko eta erlazionalen ereduan oinarritzen da, eta hamar urteko jardunaren balantze kritikoa eskaintzen du.

Ekarpen honek erakusten du subiranotasuna ez dela soilik aldarrikapen instituzional bat, baizik eta ideien ekoizpen kolektiborako, sare politikoak ehuntzeko eta kultura politiko partekatu bat sendotzeko prozesu bat.

Estilo politikoa eta nazionalismo berria: "pontonismoa"

Roi Pérez-Boquetek nazionalismo galegoaren bilakaera aztertzen du, Bloque Nacionalista Galego alderdiaren azken urteetako gorakadaren testuinguruan. "Estilo politikoa" kontzeptua erabiliz, 2020-2024 aldiko mobilizazio politikoa ikertzen du.

Bere lanaren arabera, Ana Pontónen lidergoak nazionalismo galegoaren produkzio politiko-sinboliko berria artikulatu du, "pontonismoa" deituriko estilo baten bidez. Estilo horren ezaugarriak dira jokabide egokiak, performatibitate femenino nabarmena, identifikazio nazional plural bat, estetika berritua eta umore zein ironiaren erabilera.

Azterketa honek erakusten du subiranotasunaren aldeko diskurtsoak ez direla soilik eduki programatikoetan oinarritzen; funtsezkoa da nola antzezten diren eta zer emozio pizten dituzten.

Eguneroko nazioa: diasporak eta identitate anitzak

Ramón Brais Freire Brañaren ikerketak nazio-identitatearen eguneroko eraikuntza aztertzen du, Gasteizen bizi den diasporako galiziarren kasuan. Ikuspegi bisual eta parte-hartzailea erabiliz, belaunaldi desberdinetako pertsonek identitate galegoa, euskalduna eta espainiarra nola uztartzen dituzten aztertzen du.

Eguneroko espazio eta objektu arruntek —etxeko mahaiak, telefonoaren pantaila-argazkiak, auzoko plazak— nazio-identitatearen errepertorio sinbolikoak erakusten dituzte. Azterketak identifikazio eskalar anitzak, memoria eta lurraldearen arteko loturak eta anbibalentzia estrategikoak identifikatzen ditu.

Horrela, subiranotasuna eguneroko praktiken eta bizipen pertsonalen mailan kokatzen da.

Hizkuntza, minorizazioa eta identitatearen tentsioak

Francesc Bernatek hizkuntza eta identitate nazionalaren arteko lotura aztertzen du Kataluniako testuinguruan, bereziki l'Hospitalet del Llobregaten. Katalan identitatea historikoki hizkuntzaren erabilerari estuki lotuta egon bada ere, azken hamarkadetako migrazioek eta aldaketa demografikoek hizkuntzaren erabilera nabarmen murriztu dute.

Egindako elkarrizketek erakusten dute gurasoen hizkuntza mantentzeko borondatearen eta minorizazio demografikoak eragindako zailtasunen arteko tentsioa. Horrek agerian uzten du hizkuntza bidezko identitate nazionalaren erreprodukzioa ez dela automatikoa.

Ondorio orokorrak

Lan taldean aurkeztutako ekarpenek erakusten dute subiranotasuna ez dela kategoria juridiko soil bat, baizik eta —sarreran azaldu dugun bezala— komunitate politikoaren eta haren gobernuaren arteko harremana artikulatzen duen egitura sozial eta politikoa. Hinsleyk azpimarratutako komunitatea–Estatua tentsioa eta Dusselek bereizten duen potentia eta potestas arteko lotura funtsezkoak dira gaur egungo eztabaidak ulertzeko: boterea komunitatean errotzen da, baina erakundeen bidez gauzatzen da.

Komunikazioek, ikuspegi eta eskala desberdinetatik, ideia bera indartzen dute: globalizazioaren krisiaren testuinguruan, identitateen berrantolaketan eta hizkuntza zein kultura gutxituen erronketan, subiranotasunaren auzia berriro agertzen da boterearen kokapenari eta demokratizazioari buruzko galdera gisa. Ez da iraganeko nozio zaharkitu bat, baizik eta komunitate politiko batek bere etorkizuna erabakitzeko duen gaitasuna zein baldintzatan gauzatzen den aztertzeko tresna kontzeptual bizia.

Horrenbestez, subiranotasunaren eztabaida ez da soilik estatus juridikoari buruzkoa; komunitatearen borondate politikoa nola antolatu, nola instituzionalizatu eta nola bihurtu eraginkor den da gakoa. Horretan datza, azken batean, gaur egungo subiranotasunaren auziaren muina.

Bibliografia:

Azkune Torres, J., Sierra Zapirain, G., & Zubiaga Garate, M. (2025). Can Subaltern States Speak? The Case of the Basque Political Agreement. Ethnopolitics, 24(5), 491–510. https://doi.org/10.1080/17449057.2024.2363675

Dussel, E. (2006). 20 tesis de política. Siglo XXI Editores.

Hinsley, F. H. (1972). El concepto de soberanía. Labor.

Larrinaga, A., Etxebarria, E., & Azkune, J. (2026). Everyday nationalism in individualised political practices. Young left-wing Basque nationalists experiencing the nation in changing times. Ethnicities, 0(0). https://doi.org/10.1177/14687968261418291

11.2.- Shaping identity through the learning of indigenous languages in Peru

Elizabet Arocena Egaña
Karina Sullón Acosta

Shaping identity through the learning of indigenous languages in Peru

Peru is home to fifty-five indigenous groups who speak forty-eight distinct indigenous languages (Ministry of Education of Peru, 2018a), each representing a vital part of cultural identity. Bilingual Intercultural Education (Educación Intercultural Bilingüe, or EIB) programs play a crucial role in preserving and reinforcing this identity.

+

While some EIB programs support the cultural and linguistic continuity of indigenous language speakers, others focus on revitalizing these minority languages among Spanish-speaking students, helping them reconnect with ancestral roots through second-language learning.

This study centres on the role of indigenous languages in shaping identity when learned as second languages. It first outlines the broader context of second-language indigenous education in Peru, and then examines two groups of indigenous schoolchildren learning their heritage language (Quechua Chanka and Ashaninka) in school settings. Through a small-scale research study involving fifth- and sixth-grade students, the study investigates students' attitudes, beliefs and perceptions regarding their indigenous languages.

Findings reveal generally positive attitudes, particularly in terms of motivation and emotional connection (the conative component), suggesting that language learning is closely tied to a sense of belonging and cultural pride. Students also express favourable views toward their teachers, learning experiences and resources, and they recognize the importance of learning their indigenous language. These insights highlight how learning a minority language can reinforce cultural identity and contribute to the broader revitalization of indigenous heritage.

11.3.- Identidades en contextos de alta minorización lingüística en Cataluña: el caso de L'Hospitalet de Llobregat

Francesc Bernat

Identidades en contextos de alta minorización lingüística en Cataluña: el caso de L'Hospitalet de Llobregat

Como es sabido, la identidad catalana desde el siglo XIX está fuertemente ligada al mantenimiento del uso del catalán. Pero el impacto de las migraciones de la segunda mitad del s. XX y primeras décadas del XXI ha dado como resultado que en 20231 la lengua de uso habitual en Cataluña se sitúe en unos porcentajes bastante bajos (32,6%), concretamente en el nivel 2 de la UNESCO2 (entre 30 y 50%), propio de las minorías lingüísticas.

El proyecto AMRELSE (Alta minorización y reproducción lingüística en el suroeste europeo, PID2021-125859NB-I00), coordinado por la Universitat de Barcelona, y en el que participan equipos de varias comunidades lingüísticas sureuropeas, se ha propuesto investigar las estrategias familiares utilizadas en estos territorios para la reproducción y la socialización de la descendencia en contextos en que las lenguas minorizadas se hallan además en situación de alta minorización demográfica. Una de las localidades investigadas, en que la alta minorización de la lengua catalana alcanza los porcentajes más bajos, es l'Hospitalet del Llobregat (12,2% de catalanoparlantes habituales).

En las entrevistas semidirigidas que se han hecho a varias familias con hijos que mantienen el uso del catalán en l'Hospitalet ha surgido inevitablemente el tema de la identidad y la lengua catalana, por lo que nos proponemos mostrar y comentar los resultados obtenidos sobre este tema. En síntesis, los datos obtenidos revelan una tensión entre la voluntad de los padres de mantener la lengua, frecuentemente vinculada al manteniendo de la identidad catalana, y las dificultades originadas por la alta minorización demográfica del catalán en esa ciudad.

11.4.- A tiempos complejos propuestas innovadoras. Análisis de 10 años del Fórum Soberanista

Ricard Vilaregut saez

A tiempos complejos propuestas innovadoras. Análisis de 10 años del Fórum Soberanista

A tiempos convulsos y realidades complejas, diagnósticos compartidos y respuestas plurales. Este párrafo explica, sintèticamente, inspira la articulación del Fórum Soberanista, una plataforma que aglutina diferentes espacios de reflexión, en clave democrát ica, pluralista y soberanista. Efectivamente, la idea que subyace el proyecto es la de reflexión y análisis. Reflexión para la acción, evidentemente, pero ante todo análisis sobre los diferentes cambios sociales, económicos, tecnológicos que actualmente se cruzan en nuestras respectivas sociedades para así intentar transitarlos con propuestas de profundo carácter progresista.

El Fòrum Soberanista está compuesto por un conjunto de organizaciones que a través de diferentes niveles de colaboración y pertenencia, realizan seminarios, proyectos y toda iniciativa que consideren pertinente para difundir y promover las ideas del soberanismo de izquierdas. Forman parte activa, la Fundacion Galiza Sempre, Iratzar Fundazioa, Fundació Darder-Mascaró, CIEMEN, Fundació Irla, Fundacció Nexe, Manu-Robles Arangiz Fundazioa, Ipar Hegoa Fundazoia, Fundación Moncho Reboiras, Alternativa Fundazioa,Alkartasuna Fundazio, Fundacion Terra e Tempo de Estudios Nacionalistas, Intersindical CSC, Intersindical Valenciana, Centre D’estudis d’Unitat Popular.

Después de 10 años de su conceptualización es momento de hacer balance de esta iniciativa pionera e innovadora en el campo del soberanismo de izquierdas. Qué resultados ha obtenido el Fórum? En qué àmbitos ha destacado? De qué manera ha fortalecido los lazos de las formaciones que forman parte del Fòrum en general, y del soberanismo de izquierdas en particular? ¿Es un instrumento adecuado y útil?

Esta ponencia pretende realizar un análisis de estos 10 años de actividad de Fórum, a partir del modelo clásico de impactos sustantivos, simbólicos y relacionales.

11.5.- Los componentes del estilo político del nuevo nacionalismo gallego

Roi Perez-Boquete

Los componentes del estilo político del nuevo nacionalismo gallego

En los últimos años el Bloque Nacionalista Gallego (BNG) ha experimentado un crecimiento electoral considerable que lo ha situado, por primera vez, al nivel de sus aliados vascos y catalanes. Este ascenso no se explica sin la figura de Ana Pontón, por lo que, partiendo de esta premisa, nuestra investigación analiza la movilización política del nacionalismo gallego entre los años 2020 y 2024 empleando el concepto de estilo político. Como se sabe, desde hace décadas, en los estudios sobre movimientos sociales, la dramaturgia es una práctica clave a la hora de comprender cómo los actores políticos convencen a sus audiencias.

Nosotros alargamos el concepto de performance de estos estudios para dar forma a lo que en nuestro marco teórico definimos como estilo político: repertorios de performatividad corpórea (embodied) simbólicamente mediados, realizados por un actor en un escenario y dirigidos a una audiencia. Por tanto, en nuestro análisis nos centraremos en la performatividad, pero también incluiremos la retórica que la complementa y los comportamientos marcados por la interacción entre actor y escenario, pues ambos elementos facilitan que la performatividad pueda encarnar valores o producir emociones en la audiencia. El resultado de nuestro trabajo revela un nuevo estilo del nacionalismo gallego que define su producción político-simbólica actual a partir del liderazgo de Pontón. Descubrimos un estilo político, al que definimos como 'pontonismo', caracterizado por 1) las buenas maneras, 2) la performatividad femenina, 3) la identificación nacional plural, 4) una estética renovada y, por último, 5) el empleo del humor y la ironía.

11.6.- Multipolaridad soberanista como alternativa al orden neoliberal

Rubén Cela Díaz

Multipolaridad soberanista como alternativa al orden neoliberal

Esta comunicación analiza la crisis de la globalización neoliberal unipolar y explora el surgimiento de una alternativa geopolítica basada en lo que denominamos "multipolaridad soberanista". Analizamos sucintamente la evolución del modelo neoliberal globalizado en las últimas décadas, sus dinámicas contemporáneas y como entendemos que ha tocado techo en algunos de sus elementos nucleares.

Así, caracterizamos el actual momento histórico no como el de una crisis sistémica más, sino como una fase de transición cara una nueva era más mul7polar que exigirá un replanteamiento de la gobernanza global que restaure la autonomía de las naciones y los pueblos en el ejercicio de su legítimo autogobierno, sin renunciar a la cooperación en pos del bien común.

La globalización unipolar ha debilitado la soberanía nacional, erosionado la democracia y profundizado las desigualdades, lo que ha desencadenado el auge de respuestas soberanistas que reclaman un nuevo orden mundial más multipolar y multicéntrico, basado en la cooperación y en relaciones pacíficas, igualitarias y no intervencionistas entre las naciones.

La soberanía nacional sigue siendo un tema central en el siglo XXI, como lo demuestran los numerosos conflictos territoriales relacionados con la soberanía y las demandas de autodeterminación en todo el mundo, incluyendo tanto a naciones sin Estado como a Estados cuya soberanía se encuentra bajo presión externa.

En ese seti7do, esta comunicación aboga por una revalorización y actualización del concepto de soberanía en el marco de una transición histórica hacia un nuevo orden internacional más multipolar y multicéntrico, en el que la capacidad real de autogobierno nacional siga desempeñando un papel crucial. Como contribución analítica se introduce el concepto de «multipolaridad soberanista» como alternativa al orden neoliberal unipolar: un modelo mul7polar sin poderes hegemónicos, basado en el respeto al derecho de los pueblos a la autodeterminación, la coexistencia de diversos sistemas políticos y económicos, y una profunda reforma democrática de las instituciones internacionales.

11.7.- Fragmented Flags and Familiar Streets: Photo-Elicitation and the Galician diaspora in the Basque Country

Ramón Brais Freire Braña

Fragmented Flags and Familiar Streets: Photo-Elicitation and the Galician diaspora in the Basque Country

This study investigates how first-, 1.5- and second-generation members of the Galician diaspora living in Vitoria-Gasteiz (Basque Country) weave together Basque, Galician and broader Spanish identities in the mundane arenas of everyday life. Grounded in theories and research agendas of everyday nationalism (Fox & Miller-Idriss, 2008; Antonisch, 2016; Edensor & Sumartojo, 2018) and translocal place-making, the project employs photo-elicitation (Harper, 2002; Banks, 2007; Richard & Laman, 2015) and participatory action research (PAR) (Benjamin, 2015; Franzen & Orr, 2016) to surface the usually taken-for-granted "symbolic repertoires" through which nationhood is reproduced, revised or refused.

Participants receive an open brief to photograph "ordinary places, moments or instances that resemble their national identity and/or identities"—from kitchen tables and phone screenshots to neighborhood squares—over a two-week period. The resulting image sets constitute individual visual diaries that map the micro-geographies of nationhood and identity embedded in daily routines. These images then anchor semi-structured interviews, allowing participants to narrate how sensory memories, family talk, media flows and urban environments embody their sense of belonging. The pairing of photos and conversation helps decenter the researcher's gaze, foregrounding the participants' own taxonomies of significance while also revealing tacit silences—what is not photographed, what resists articulation.

Analytically, the project traces three intertwined logics: (1) material proximities that enable multi-scalar identifications; (2) temporal stitching of remembered Galicia into present-day Vitoria-Gasteiz; and (3) strategic ambivalences through which migrants and members of diaspora communities navigate politicized language and flag regimes. By illuminating how nationhood is emplaced and re-materialized in ordinary scenes, the study contributes to debates on everyday nationalism, diasporas, and visual methodologies.

12.- Ondorioak. Conclusions

Iñaki Zaldua
Onintza Odriozola

Subiranotasun materialak helburu, estaturik gabeko nazioen erronkak aztergai

Emergent Sovereignties. Nazionalismoa ikertuz V. Nazioarteko Kongresua amaitu ondoren, bi ondorio atera ditugu, gutxienez: batetik, egungo testuinguru historiko, politiko, kultural eta sozialean eztabaida epistemologiko nagusiak ezin direla modu isolatuan ulertu, eta jakintza zatikatu, kokatu horiek zaildu egin dutela nolabait teoria orokor samarrak eraikitzea. Eta, bestetik, azken hamarkadetan Ipar Globalak erdigunean jarri dituen erronkek zuzenean interpelatzen dutela Euskal Herria ere.

Kongresua hasteko, Michael Billigek adibide zehatzetan aplikatu zigun bere marko teoriko, esan dezakegu, klasikoa; ikusteko, beste behin ere, nazionalismo banal kontzeptuak izendatzen duen fenomenoak nola naturalizatzen dituen nazionalismo hegemonikoen diskurtsoak eta praxiak. Hots, modu argian izendatzeko Frantziako eta Espainiako herritartasunak frantziar eta espainiar nazionalismoen zurtoin berekoak direla. Eta nola, era berean, baliagarri zaigun estaturik gabeko nazioen testuinguruan garatzen diren nazio-identitate prozesuak problematizatzeko.

Billigen ekarpenaz gain, kongresuak iraun duen bi egunetan honako gai hauek landu ditugu, batez ere: 1) nazionalismoaren ikerketek gaur egun dituzten erronkak; 2) digitalizazioaren paradigmak ezartzen duen marko kognitiboa, subiranotasunaren eta ekonomiaren ikuspuntuekin uztartuta; 3) ikuspegi intersekzionala gure eginda, feminismoaren eta euskal nazionalismoaren arteko loturak, erronkak eta mehatxuak; 3) dekolonialitatearen eta inperialitatearen kontzeptuei ematen dizkiegun esanahiak estaturik gabeko nazioetan bizi ditugun kultur menderakuntzak aztertzen ditugunean; eta 4) sezesio prozesuetako egungo eztabaidak, Groenlandiaren kasua aztergai hartuta.

Horrela, intersekzionalitatearen eta inperialitatearen kontzeptuak tresna analitiko baliagarriak egin zaizkigu subiranotasunaren ikergaia egungo gizarte antolaketa konplexuan aztertzeko. Bizipen eta esperientzia sozialak ez baitira homogeneoak, eta subjektuen kokapena oso baldintzatua baitago egitura sozial anitzen gurutzaketek sortzen dituzten errealitateekin. Alegia, adina, generoa, hizkuntza, nazionalitatea, arraza, klasea eta beste kategoria batzuek eragiten dituzten indarkeriekin. Horrela, bi kontzeptu horiek subiranotasun- eta emantzipazio-prozesuak botere harremanen egungo analisi konplexuen eta estrukturatuen bidez lantzeko aukera ematen digute.

Digitalizazioari eta adimen artifizialari buruzko eztabaidek, beren aldetik, agerian utzi digute populazioaren konfigurazio kognitiboan eraldaketa sakona gertatzen ari dela. Tresna digitalen erabilera itxuraz neutroa diziplina eta kontrol mekanismo sotilak ekoizten ari baita. Mekanismo horiek, era berean, botere harreman zabalagoetan txertatzen dute subjektua. Horrela, ondorioz, eguneroko praktiken bidez (datuen erregistroa, finantza-kudeaketak edo gailu digitalen erabilera, kasu) geopolitika material eta eraginkor bat aktibatzen da, gizakiaren kognizioak kontrolatzen dituena.

Groenlandiaren kasua aztertzeak, halaber, erakutsi digu, zein neurritan den zaurgarria eta testuinguruaren mendekoa subiranotasun mugatua duten lurraldeen egoera. Izan ere, baliabide naturalek eta mendekotasun ekonomikoek erabat baldintzatzen dute subiranotasun mugatua duten lurraldeen posizionamendu geopolitikoa. Eta baldintzatze horrek aliantza behartuak sortzen ditu, halabeharrez. Horrela, kasu horrek erakutsi digu subiranotasunaren auzia ez dela kontu juridiko edo politiko hutsa. Aitzitik, egituratutako prozesu dinamiko gisa ulertu behar genuke, botere harreman materialen, eta estatuen interes politiko, ekonomiko eta ekologikoen baitan.

Laburbilduz, esan dezagun, estaturik gabeko nazioek Ipar eta Hego Globaletan gertatzen ari den paradigma-aldaketan (bir)kokatu behar dutela. Eta, era berean, testuinguru global, digitalizatu eta interdependente batean, ezinbestekoa dela botere harremanak, subiranotasuna eta identitate kolektiboak modu kritiko eta integralean birpentsatzea. Zentzu horretan, uste dugu, ekosistema konplexu eta heterogeneo horretan posizionatzea ez dela aukera hutsal bat, ardura politiko eta epistemologikoa baizik.

Horrela, eta bukatzeko, uste osoa dugu, tokian tokiko ikerlarioi dagokigula, beti ere gizarte eragileekin harremanetan eta diziplina arteko begiradak uztartuz, lekuan lekuko testuinguruak egungo paradigma aldaketan aztertzea eta, jendarteari baliagarriak zaizkion alternatibak ekoizten jarraitzea. Darraigun horretan, beraz.

The challenges of stateless nations to achieve material sovereignty

At the end of the *Emergent Sovereignties. Vth International Conference on Nationalism*, we have reached at least two conclusions: on the one hand, that in the current historical, political, cultural and social context, the main epistemological debates cannot be understood in isolation, and that the fragmentation of knowledge, localized in some way, has made it difficult to construct relatively general theories. And on the other hand, that the challenges that the Global North has placed at its center in recent decades directly challenge the Basque Country.

To begin the congress, Michael Billig applied his theoretical framework, we can say, classical, to concrete examples; to see, once again, how the banal nationalism concept appoints phenomena that naturalize the discourses and praxis of hegemonic nationalism. That is, to clearly designate that the French and Spanish nationalities belong to the same stem as the French and Spanish nationalisms. And how it also serves us to problematize the processes of national identity that are developed in the context of stateless nations.

In addition to the contribution of Billig, during the two days of the congress we have worked mainly on the following topics: 1) the current challenges of nationalist research; 2) the cognitive framework that the digitalization paradigm establishes, intertwined with the visions of sovereignty and economy; 3) the intersectional vision assumed, the links, challenges and threats between feminism and Basque nationalism; 3) the meanings we give to the concepts of decoloniality and imperialism when we analyze the cultural domination that we live in stateless nations; and 4) the current debates in secession processes, in the case of Greenland.

Thus, the concepts of intersectionality and imperialism have provided us with useful analytical tools to study the question of sovereignty in the current complex social organization. Because experiences and social experiences are not homogeneous, and the location of subjects is strongly conditioned by the realities that arise from the intersections of multiple social structures. That is, with violence of age, gender, language, nationality, race, class and other categories. Thus, both concepts allow us to approach the processes of sovereignty and emancipation through the current complex and structured analysis of power relations.

The debates on digitalization and artificial intelligence, on the other hand, have shown that a profound transformation is taking place in the cognitive configuration of the population. The seemingly neutral use of digital tools is producing subtle mechanisms of discipline and control. These mechanisms, in turn, incorporate the subject into broader power relationships. In this way, through daily practices such as data recording, financial management or the use of digital devices, a material and effective geopolitics is activated that controls the cognitions of the human being.

The study of the case of Greenland has also shown us to what extent the situation of territories with limited sovereignty is vulnerable and context-dependent. In fact, the geopolitical positioning of territories with limited sovereignty is strongly conditioned by natural resources and economic dependence. And this conditioning inevitably generates forced alliances. Thus, this case has shown us that the issue of sovereignty is not a purely legal or political issue. On the contrary, we should understand it as a dynamic structured process in the framework of material power relations and the political, economic and ecological interests of states.

In short, stateless nations must (re)position themselves in the paradigm shift that is taking place in the Global North and Global South. And also that, in a global, digitized and interdependent context, it is essential to critically and comprehensively rethink power relations, sovereignty and collective identities. In this sense, we believe that positioning ourselves in this complex and heterogeneous ecosystem is not a banal option, but a political and epistemological responsibility.

In this way, and to conclude, we are convinced that it is up to local academies, always in contact with social agents and combining interdisciplinary perspectives, to analyze local contexts in the current paradigm shift and continue to produce useful alternatives for society.

EMERGENT SOVEREIGNTIES

Vth International Conference on Nationalism

EHU

PARTE HARTUZ
Ikerketa taldea

Research group I Grupo de investigación I Groupe de recherche

SEH
Subiranotasuna
Europako Herrietan